

A. K. Jensen

(1845-1890)

SKABEREN AF HERNINGS FØRSTE AVIS

Af Gunnar Sandfeld

Anders Kristen Jensen, bondesønnen fra Assing, der sammen med sin ven lærer Thomas Nielsen fra Birk ved Herning blev grundlægger af flere jyske aviser, havde en skæbnesvanger tro på det gode og tillid til sine medmennesker.

Her tegner hans barnebarn et eksempel rigt billede af det politiske liv i en tid, hvor demokratiet havde trange kår med grundlovsændring, provisoriske love og politiske intriger og de dønninger, som heraf rejstes for en idealistisk avisudgiver og redaktør. Artiklen er dog først og fremmest et menneskevarmt portræt af forfatterens farfar, hvis korte liv var præget af modgang og store personlige sorger.

Den store indrepolitiske kamp i 1865 for og imod en reaktionær revision af den demokratiske junigrundlov af 1849 satte over hele landet sindene i den voldsomste bevægelse og fremkaldte megen hidsig avispolemik. For de politisk vågne blandt jyske bønder var der ingen tvivl om, at junigrundlovens uafkortede genindførelse måtte være målet; men til at føre vækkelses- og agitationskampagnen for dette måls opnåelse fandtes der i hele Jylland da kun 3 organer: Ålborg Stiftstidende (som venstreblad et særsyn blandt stiftstidender), Nørrejysk Tidende (Geert Winthers i København redigerede og udgivne) og Silkeborg Avis (overtaget i 1862 af typograf H. S. Sørensen fra Odense og af denne straks betegnet som et „folkeligt oppositionsblad“). Der blev derfor taget fat mange steder. Også på Vejleegnen arbejdede gode mænd ihærdigt, og det lykkedes ved megen offervilje at skabe det økonomiske grundlag for et bladforetagendes igangsættelse. Til at være redaktør havde man udset sig den dygtige unge lærer Thomas Nielsen i Birk ved Herning, om hvem man vidste, at han for et par år siden, medens han var lærer i Øster Bording, havde lavet mirakler med en dengang hendøende Silkeborg Avis. Han gik også, efter nogen betænkningstid, ind derpå, og 20. oktober 1865 fik han sit „Vejle Amts Folkeblad“ i gang. Det var et lille trespaltet blad på fire små sider og udkom 3 gange ugentlig. I typografisk henseende var det forfærdeligt, og den unge fanatiske og „bidhvasse“ redaktørs tone var overordentlig voldsom. Det kunne dog altsammen være, hvad det ville. Betænkeligere var det, at han ikke kunne holde styr på de indbyrdes stærkt uenige meningsgrupper, der stod bag bladets tilblivelse. Snart kom den ene anstigende på kontoret og ville have det sådan og

Thomas Nielsen, fotograferet i sit sidste leveår (1893-94), træt og syg og helt nedknuget af det tungsind, der havde fulgt ham livet igennem.

sådan, og så den anden, som ville have det helt anderledes. Det var et evindeligt plageri, som irriterede redaktøren usigeligt.

Hertil kom, at Nielsen blev højst usikker med hensyn til hele grundlovskampen. Nu havde han her med næb og klør angrebet regeringens grundlovsforslag, og så fik han pludselig en dag brev fra Chresten Berg med indstændig bøn om at spare på krudtet, for hvis dette forslag blev nedkæmpet, ville J. A. Hansens bondevenner og godsejerne, som for øjeblikket havde fundet sammen i den såkaldte „Oktoberforening“, komme med noget, der var endnu meget værre, og af to onder burde man som bekendt helst vælge det mindste. Det var lige til at fortvivle over, og det følte vel derfor også nærmest som en

befrielse for ham, da skolemyndighederne sidst på året gav ham den besked, at han nu måtte vælge, om han ville være redaktør i Vejle eller fortsat lærer i Birk, for begge dele kunne han ikke være. Han foretrak for øjeblikket så ganske afgjort at være lærer og vendte ved juletid tilbage til Birk.

Her oppe i det centrale Midtjylland savnedes fremdeles organer for den folkelige frihedsrørelse. Det følte af mange som et stort savn - også efter, at den reviderede grundlov var blevet vedtaget og ført ud i livet og kampbulderet dermed i betydelig grad neddæmpet. De bønder, der overhovedet gav sig af med at læse avis, var hovedsageligt henvist til små købstadaviser, der næsten udelukkende henvendte sig til byboer, forfægtede udemokratiske ideer, tog almuen fra oven og nedefter og især var så inderlig bondeforagtende i hele deres indstilling. Der var ingen avis til at vække de sovende og oplyse de vågne, ingen til at lære folket betydningen af den almindelige valgret eller til at værne om de friheder, der var vundne, men ikke tilforladeligt sikrede. Det så Thomas Nielsen altsammen. Men selv kunne han ikke lige for øjeblikket tage sig af bladvirksomhed (havde vel også foreløbig fået nok af det dernede i Vejle); han måtte se at finde en anden dér på egnen, der brændte lige så stærkt som han

selv for de folkelige frihedsideer, og som forstod at vække til forståelse af dem og kalde til samling om dem. Det var, som forholdene dengang lå, slet ikke så ligetil; men han fandt ham alligevel i en ung, velbegavet og meget vågen bondekarl fra Assing sogn ved navn A. K. Jensen.

Anders Kristen Jensen var født 28. september 1845 på „Østergård“ i Bukkjær som yngste søn af gårdejer Jens Poulsen.¹ Som sine to brødre var han naturligvis blevet oplært i landbruget og lige fra sin tidligste barndom vænnet til det hårde slid for det daglige brød. Men tidligt havde han også vist udprægede anlæg for læsning og en påfaldende dragning mod tryksager af enhver art. Der fortæltes sidenhen i slægten med en vis ærefrygt om, hvordan han som 3-årig havde lært sig selv at læse blot ved at kravle op bag på stolen, hvor hans 6-årige broder Jens sad og fik ABC'en indprentet, og så bare følge med over hans skuldre, og hvordan han snart kastede sig over alt, hvad læseligt var. Noget kan tyde på, at han som 18-årig har frekventeret den da meget kendte og ansete bondehøjskole i Staby og derefter i nogle år virket som hjælpelærer i sit hjem sogn, men helt sikkert er det ikke.

Sikkert er derimod, at både den ulykkelige krig i 1864 og den usalige forfatningskamp, som fulgte efter, har engageret ham stærkt, fyldt hans sind og beskæftiget hans tanker i en sådan grad, at han måtte ytre sig til mange andre og flere end dem, hans talte ord kunne nå. Han begyndte at skrive artikler, som fandt optagelse i de to aviser, som havde størst udbredelse på Herningegnen, Silkeborg Avis og Ringkøbing Avis. De vakte en vis opsigt, og det var uden tvivl gennem dem, Thomas Nielsen fik øje på ham. Men i Ringkøbing Avis, der var talsmand og forkæmper for den reviderede grundlov og desuden havde langt flere læsere end Silkeborg Avis her i de midtjyske egne, vakte unge Jensens artikler også modsigelse. Han kom således i efteråret 1866 i duel med den lige afgående folketingsmand for Skjernkredsen Jens Jørgen Kristensen² og måtte lide den tort, at bladet standsede fejden just som Kristensen ved behændige fordrejelser havde gjort hans ord til løgn, og han selv lige stod parat med et godt og rammende svar. „Denne adfærd,“ fortalte han selv et år senere, „vakte hos mig dobbelt harme, og den var en mægtig drivfjeder til, at jeg af yderste evne

¹ Jens Poulsen (1802—1887), der stammede fra Sdr. Felding, hvor han var opvokset i yderste ar mod (hovedernæringen i hans tidlige barndom bestod af brødterninger vædet i brændevin, skal han selv have fortalt), kom efter sit giftermål med Kristence Jensdatter fra Sunds (1808-1881) i 1838 til Assing, hvor han først ernærede sig som snedker. I 1840 købte han „Østergård“ i Bukkjær, der tidligere havde hørt sammen med gården „Kjærsig“, men var skilt ud fra denne ved salg i 1836, og han drev den til 1870, da han overdrog den til sin ældste søn Poul Kristian Jensen (1839-1922) og selv gik på aftægt med sin hustru hos den mellemste søn Jens Jensen (1842-1916), der i 1867 havde overtaget den fra Kjærsig udskilte gård „Sønderkjær“,

² Jens Jørgen Kristensen (1830-1912), der var svoger til docent N. J. Fjord og gårdejer i Heager siden 1856, repræsenterede Skjernkredsen 24/6 1861-4/6 1866, først tilhørende „Bondevennerne“, men siden gledet over til „Mellempartiet“. 1865 valgtes han ved kåring til kredsens repræsentant i Rigsrådets Folketing og stemte her i 1866 for den reviderede grundlov. 18/ 1868-14/11 1873 repræsenterede han Vardekredsen og nærmede sig i disse år mere og mere Højre. 1874-77 redigerede han det nystiftede Højreblad Ringkøbing Amts folkeblad.

bestræbte mig for at få et, efter min mening, mere frisindet blad istand." Han begyndte at tale med „forskellige folkelige mænd" på egnen. Men - som han ved en anden lejlighed udtrykte det - det var ikke i fjerneste måde faldet ham ind, at han ligefrem selv skulle begynde at lave et blad, „thi som ung bonde tiltroede jeg mig ikke kundskab og indsigt nok til at forestå et sådant foretagende". Hans tanke var kun den i forbindelse med andre, mere ansete folkelige mænd at gøre de nødvendige forberedelser. Men da ingen andre ville begynde, og det allerede var kommet ud blandt folk, at der ville blive startet et nyt folkeligt blad her i amtet, syntes han ikke, han kunne svigte den folkelige sag, men tog fortrøstningsfuldt, omend med gysen og bæven, fat på opgaven.

Efter samråd med Thomas Nielsen trådte han i forhandling med redaktør Sørensen i Silkeborg om trykning af det nye blad, der skulle bære navnet Ringkjøbing Amts Folketidende. Sørensens tilbud om trykning af bladet for 600 rdl. årlig modtoges, og samtidig aftaltes det, at dersom bladet ikke kunne klare sig, skulle abonnementet gå ind under Silkeborg Avis og Jensen have halvdelen af fortjenesten på de i Herning og omegn bestilte aviser.

Den 3. oktober 1867 udkom da det første nummer af A. K. Jensens Folketidende. Den var ikke kommet, fortalte han sine læsere, for at gøre sig til talsmand for nogen ny „retning", ej heller for at kæmpe for et eller andet „øjeblikkeligt brændende spørgsmål", endsigse rippe op i de nu netop overstandne grundlovs stridigheder. Den ville først og fremmest være talsmand for Hernings og dens store omegns særlige interesser og i øvrigt efter bedste evne søge at drage sådanne ting frem, som „i sandhed kunne være oplysende for læserne", hvad enten det angik landvæsen, politik, kirke eller skole - alt ihukommende digterens ord: „Op lysning skal være vor Lyst, var det saa kun om Sivet, men først og sidst med Folkerøst Oplysningen om Livet." Og dette program blev troligt overholdt.

Blandt de mange emner, der i de følgende måneder blev belyst, og som hver for sig optog det meste af pladsen i de respektive numre, kan nævnes: skolesagen, oprettelse af sparekasse i Herning, sessioners forønskede afholdelse i Herning,³ forønskede jernbaneanlæg i Vestjylland, Grundtvigs nationale og folkelige betydning (hele nummeret, for „Udgiveren troer, at det ikke vil være Læserne ukjært, som Afvexling engang imellem, i stedet for politiske Afhandlinger at læse Levnedbeskrivelser om For- og Nutids berømte dansk Mænd"), den nyoprettede Folkehøjskole i Hammerum (kraftig opfordring til bønderne om at sende deres voksne sønner dertil: „Der er i vore Dage saa meget, som træder den unge Bonde i møde og gjør Fordring paa større Aandsdannelse og Kundskaber, f. Eks. som Medlem af Sogneraadet, eller hvad endnu mere er, som dettes Formand")

³ Alle værnepligtige i Midtjylland måtte fra gammel tid ulejlige sig til session i Ringkøbing eller i Holstebro, og først da tværbanen Silkeborg-Skern var blevet anlagt 1877 ff., lykkedes det at få sessioner afholdt i Herning, skønt Herning siden 1823 havde haft sit eget tinghus og siden 1857 endda et, der „godt kunne stå sig mod mange småbyers rådhus".

OSV.

Den unge idealist havde inderligt håbet at kunne undgå alt, hvad der hed kiv og strid, men det var jo såre naivt at tro, at det også kunne lykkes. Den 12. oktober tog han et så ømtåleligt emne op til behandling som kløften mellem embedsstanden og den menige befolkning - og hvorfor den var der, og klemte frejdigt på i den rette grundtvigske ånd:

„Grunden til den sørgelige Spaltning findes i den Maade, hvorpaa de vordende Embedsmænd uddannes. For at kunne blive Embedsmand i Danmark, maa der læres de døde Sprog, som udtrykkes ved denne Benævnelse „læse Latin“. De Børn, som nu af Forældrene bestemmes til vordende Embedsmænd, sendes i en Alder af 10-12 Aar paa Latinskolen eller Sorø Akademi, hvor de saa opholde sig i 6-8 Aar, saa at sige uden anden Beskjæftigelse end Indøvelsen i fremmede Sprog etc. Dette kan mangen Gang blive kjedeligt nok for dem, saa de blive sløve for alt Andet omkring dem; men de holde ud, fordi de veed, at det er nødvendigt for Fremtiden. Det er i denne Alder, at de unge Mennesker skulde modtage deres første aandelige og menneskelige Udvikling; men denne Udvikling bliver en latinsk og opblæst, isteden for en dansk og folkelig. Drengen kommer som Yngling til Universitetet, og den begyndte Udvikling tager meget sjældent en anden Retning, saa naar han endelig bliver Embedsmand, er han fremmed for deres Interesser, som han skal leve iblandt; han betragter sig som en, der ikke er af samme Art som sine ustuderede Medmennesker, og ved Tilbageholdenhed og stundom en lille Grad af Hovmod fjerner han sig mere og mere fra dem. Saaledes er det meget ofte, men saaledes skulde det ikke være; men hvem skal kunne hæve denne forkerte Vane? Ja, dette er et Spørgsmaal, som vist nok fortjener almindelig Overvejelse.“

Denne opsats blev straks imødegået i Ringkøbing Avis af en, der betegnede sig som „A. T“, en meget vred mand, som bestemt mente, at dette nye lille blad ene og alene var ude på at stifte ufred og sprede løgn. Men A. K. Jensen svarede blot, at han ikke havde troet, at hans bemærkninger kunne støde nogen, for hvem kunne benægte den omtalte kløft? „Det nytter ikke at nægte den, for den er der sandelig; jeg er Bonde og lever daglig mellem Bønderne og hører deres Talemaader og kan tale af Erfaring. Det var rigtignok dejligt, om Kløften kunde forsvinde, men skal det være Menigmand, der skal bøje sig for at opnaa Enigheden, da kan det ikke nok som fraraades, thi da vil Enigheden kun opnaas paa Sandhedens og Retfærdighedens Bekostning.“

Han kom også påny i debat med Jens Jørgen Kristensen, som tvang ham til alligevel at rippe op i grundlovssagen. Men han fejdede på en sådan måde, at J. J. K. i et gensvar undrende måtte udbryde: „Man synes tydelig at kunne skimte Redacteurs Antipathi (Uvilje) imod gjentagne Avisdebatter, medens man skulde antage Sligt for at henhøre til en Redactors Element.“ Og da A. K. J. derefter rent ud erklærede, at han afskyede avisfejder, „fordi disse altid gaar

over til Angreb paa Personens Karakter, og derved udsaae Hadets og Tvedragtens Sæd i de Stridendes Hjerter, saa de reent glemmer den personlige Agtelse, som de baade efter Naturens og Kristendommens Begreber skulle have for hinanden", og dertil endda indrømmede, at J. J. K. havde handlet efter sin overbevisning, da han stemte for grundloven (af frygt for ellers at få noget endnu værre), og at han selv måske kunne have gjort noget lignende, hvis han havde stået i J. J. K.s stilling, var J. J. K. helt blødgjort og kunne da ikke andet end sende et smukt forsonligt brev med alle gode ønsker for det unge blad.

Sådanne ønsker havde A. K. Jensen også god brug for. Det stod her ved udgangen af 1. kvartal klart for ham, at den yderste kant før afgrunden var nået. Allerede i bladets 6. nummer (15/10) havde han mere end tydeligt udtrykt sine bekymringer, da han om Sparekasse-sagen skrev, at den helst måtte drøftes nu med det første, om der overhovedet skulle blive noget blad at drøfte den i, og jævnlige havde han i den forløbne tid vendt tilbage til sine „betydelige personlige ofre". Nu betroede han læserne, at regnskabet viste et for ham „ikke ganske ubetydeligt underskud", der havde gjort ham betænkelig ved at fortsætte, med mindre der kunne dannes en forening til at bære det mulige tab ved udgivelsen (og naturligvis med andel i indtægterne, hvis sådanne kom) og findes en bogtrykker, som var villig til at slå sig ned i Herning - og være billigere end ham i Silkeborg. Han fik også straks venlige henvendelser fra abonnenter, der meget gerne så bladet fortsætte, navnlig hvis trykningen blev bedre end den matte og utydelige, til dels ulæselige, der hidtil var leveret fra Silkeborg Avis. Og Thomas Nielsen i Birk satte hele sin autoritet ind på en redningsaktion. Ringkøbing Amts Folketidende måtte endelig ikke gå ind, skrev han (14/12). Selvfølgelig var bladet ikke så godt, som det burde være; men i betragtning af, at læsekredsen var så lille og udgiveren en begynder af faget, var det dog meget bedre, end man kunne have ventet: „Udgiveren har vist, at han kjenner noget til den politiske Situation, at han er inde i vore Samfundsforhold, og hvad bedre er, at han har Kjærlighed til „de Smaa i Samfundet" og vil tale deres Sag." Hvis nu bladet blev udgivet af en forening på 20 eller 25 medlemmer, og A. K. Jensen ville påtage sig at redigere det uden vederlag, kunne der i det aller uheldigste tilfælde kun blive tale om et ubetydeligt tab.

Der blev indkaldt til et møde om sagen hos urmager N. A. Nielsen i Herning lørdag den 28. december, og d. 31. kunne Jensen meddele dets resultat: Bladet fortsatte, sikret af en forening, men med den forandring, at dets fremtidige navn blev Herning Avis og Ringkøbing Folketidende.⁴ Alle venner opfordredes til at virke kraftigt for bladets udbredelse, og et par dage efter fik de desuden en påmindelse om annoncer og bekendtgørelses betydning for bladets økonomi.

Indholdsmæssigt skete ingen forandringer. Der fortsattes i det éngang dannede spor med omfattende indlæg, f. eks. : om ønskeligheden af en anden og bedre

⁴ Bag denne forening stod fremtrædende mænd som postmester Theill, prokurator Valeur, urmager N. A. Nielsen, boghandler Valsted og den unge nye lærer i Gjellerup Evald Tang Kristensen.

fattigforsørgelse, om folkepoesiens betydning, om brugsforeningers velsignelse, om menighedernes ret til selv at vælge deres præster, og officerernes uret til at holde kadaverdisciplin i hæren osv. Og ufredelighederne krævede også at blive bemærket. Den 5. marts 1868 optog redaktøren, intetanende om konsekvenserne, et indlæg fra 5 Ikast-bønder med forskellige angreb på deres sognerådsformand, den almægtige proprietær Claudi, og den 19. måtte han optage harmdirrende klager over disse „ærerørige beskyldninger“ fra 11 andre Ikast-boere og fra Claudi selv, og de besvaredes 7. april med nye voldsomme angreb på Claudi, nu fra „mange beboere i Ikast sogn“, som fik gensvar d. 23. fra Claudi med besked om, at han ikke indlod sig på diskussion med „Mænd som kryber i Skjul, naar de fornærme en Mands Ære, og hvis Pen, skaaren af Hovmod, er dyppet i Raahed og dikteret af Had“. Hvorefter Ikast sogneråd anlagde injuriersag mod den ansvarshavende redaktør af Herning Avis. Det kom åbenbart helt bag på ham. Han skrev i hvert fald i et „tilbageblik“ ved indgangen til bladets 2. år disse lidt naive ord: „Skjøndt jeg paa den ene Side beklager, at saa mange af mine Standsfæller ville forvolde mig ondt, da jeg ikke er Sagvolder, saa haaber jeg dog paa den anden Side, at der endnu den Dag idag er Lov og Ret i Danmarks Rige, ja at der ogsaa findes retfærdige Dommere, som ikke ville dømme en Uskyldig for Skyldig.“ Det håb brast imidlertid. Dommen lød på 10 rigsdaler i bøde eller 3 dages simpelt fængsel. Men da havde han allerede forladt Herning.

Ved afslutningen af 2. kvartal ser det ud, som om A. K. Jensen har søgt at kaste slør over de reelle fakta. Han annoncerer 19. marts:

„Søndag den 22 Marts fremlægges paa Gæstgivergaarden Regnskab for Herning Avis pr. Januar Kvartal. Aktionærer indbydes. Nye Aktier indtegnes og tillader jeg mig at bemærke, at jeg har grundet Haab om at faa en Bogtrykker hertil i Løbet af næste Kvartal, hvorfor Bladet nødig maatte standse.“

Men redaktør Sørensen, Silkeborg, har noget helt andet at fortælle, da han året efter skal gøre rede for hele dette lille blads sølle historie: Da to kvartaler var gået, begyndte aktionærer og abonnenter at falde fra, og Jensen måtte ved 3. kvartal overtage tabet. Så fik Sørensen ondt af ham og tilbød at trykke bladet billigere, dvs. uden fortjeneste. Men lige meget hjalp det.

I september 1868 var situationen blevet den, at A. K. Jensen så sig nødsaget til at indgå på et forslag fra Sørensen gående ud på, at denne skulle overtage bladet helt for egen regning og risiko, sikre Jensen de første 50 rdl., der indkom over 550 rdl., og i øvrigt dele med ham, hvad der indkom over den nævnte sum. Med andre ord: Jensen var gået ind på, at bladet fra nu af var Sørensens. Derfor stod der også på det nye blad, som kom den 1. oktober 1868 (større i format og langt fyldigere og mere afvekslende i indhold), at det var: „Redigeret af A. K. Jensen og H. S. Sørensen. Ansvarlig A. K. Jensen. Trykt i Udgiverens Bogtrykkeri i Silkeborg.“ Jensen havde hidtil altid skrevet, at bladet var „samlet og udgivet“

af ham, og altid frabedt sig at blive kaldt „redaktør“. Men under meddelelsen til læserne om den nye ordning 22/9 1868 stod der et stort „Red.“. Den var altså ganske åbenbart skrevet af Sørensen. Men i Jensens henvendelse til læserne i første nummer af det udvidede blad 1. oktober hed det: „Jeg skal - om Gud vil - i den kommende Tid se til at byde Læserne noget bedre end hidtil, eftersom man jo gaar fremad med Tiden, og tilmed vil den Mand, som fra i dag træder til som Medhjælper, ogsaa gjøre sin Flid for at Bladet kan opfylde de Fordringer, man med Rette vil stille til det.“ Han har tydeligt nok slet ikke forstået, at bladet ikke længere var hans.

At sagens rette sammenhæng efterhånden måtte være gået op for ham, skulle man tro, når man har læst videre i Sørensens omtalte redegørelse, hvor der udtrykkeligt står:

„Jensen indgik paa Tilbudet og overdrog altsaa mig Bladet, hvilket jeg siden har udgivet, uden at Hr. Jensen har haft andet med det at gjøre, end at han af og til har leveret en Artikel dertil. Jeg bestræbte mig for at gjøre Bladet saa læseværdigt som muligt. Men først i Januar Kvartal havde jeg den Tilfredsstillelse at kunne skrive til Jensen, at vilde Bladets Udbredelse fortsætte for hele Aaret (1869), vilde vi begge kunne forvente et Overskud - og han altsaa faa sine 50 Rd.“

Men nej! A. K. Jensen havde svævet videre i sine vildfarelser, og 2. påskedag (29/3 69) gjorde han Sørensen fuldstændig konsterneret med et brev, hvori han fortalte, at han havde købt „Vejle og Horsens Folkeblad“s trykkeri og altså nu selv kunne trykke Herning Avis, som Sørensen „nu ikke mere havde brug for“. Fuldt af ophidselse kørte så redaktør Sørensen sporenstregs til Herning for at få undersøgt, om Jensen virkelig skulle være så fræk eller barnagtig at tro, at han sådan kunne disponere over et blad, som ikke mere tilhørte ham. Og ganske rigtig: Jensen havde virkelig solgt den Sørensen tilhørende Herning Avis, således at den udgjorde en del af købesummen og fremtidig skulle trykkes i Vejle. „Jeg tog da ledsaget af en agtet Mand ud til Jensen og forklarede ham det Retsstridige i en saadan Fremgangsmaade, men han lod, som om han ikke kunde forstaa det og mente, at Bladet lige saa godt kunde være hans som mit!“ Med en ret sikker fornemmelse af, hvem der egentlig stod bag det hele, opsøgte Sørensen så den følgende dag Thomas Nielsen og sikrede sig dennes underskrift på en overenskomst, som slog fast:

„At undertegnede Rédacteur Sørensen, Silkeborg, og Lærer Th. Nielsen af Birk paa egne og Rédacteur A. K. Jensens Vegne ere blevne enige om, at undertegnede Red. Sørensen som hidtil skal vedblive at være Udgiver af Herning Avis og undertegnede T. Nielsen og A. K. Jensen skal være Medredacteurer af Herning Avis mod at Førstnævnte erholder 150 Rdl for Trykningen af Avisen samt Pengene til Papiret og det mulige Overskud derefter deles i to lige Parter, hvoraf T. Nielsen og A. K. Jensen erholder den ene Part og H. Sørensen den anden. T.

Nielsen og A. K. Jensen forpligtede sig derfor til ingensinde at oprette eller udgive noget andet politisk Blad for Herning eller Omegn eller overhovedet at fremhjelpe nogetsomhelst Foretagende, som har til Hensigt at modarbejde eller undergrave den fortsatte Udgivelse af Herning Avis eller Hammerum Herreds Tidende, ligesom de forpligtede sig til Alle som En at arbejde for Bladets største Udbredelse."

Hermed mente han at have bundet ræven forsvarligt og kunne i bladet for 1. april indrykke denne notits: „At Hr. Lærer T. Nielsen af Birk under Dags Dato er optaget med Medredacteur af Herning Avis og Ringkjøbing Amts Folketidende, bringes herved til Offentlighedens kendskab af Udgiveren."

Herefter gik redaktøren i Silkeborg og ventede på artikler fra den ene eller den anden af sine medredaktører. Men der kom ingen. Derimod kom der den 6. april „fra anden hånd" en i Vejle trykt „Herning Avis", der - som det sås af det første nummer - agtedes udgivet af Th. Nielsen og A. K. Jensen! At han blev aldeles rasende over dette, kan ingen fortænke ham i. Han måtte ligefrem tage sig til hovedet, da han læste Jensens forklaringer til læserne: „Efter at jeg med betydelige Pengeofre havde udgivet Herning Avis et helt Aar, formaaede jeg Bladets Bogtrykker, Hr. Redaktør Sørensen i Silkeborg til at være medudgiver af den, saaledes at jeg herefter holdtes fri for Tab." Det var dog det stiveste han endnu havde været ude for i sin praksis.

En voldsom polemik mellem de to „Herning Avis"er fulgte på, og den fra Vejle måtte ret hurtigt fortrække. Den kom dog igen et par måneder efter, nu under nyt navn: „Vestjylland eller Herning Folkeblad". Kom for at blive til den dag i dag.⁵ Men det er en anden historie, som ikke skal fortælles her.

At A. K. Jensen var blevet drevet ind i noget, som han i sin ungdommelige godtroenhed og naivitet og med sin komplette mangel på begreb om både økonomisk og politisk forretningstaktik slet ikke havde formået at gennemskue tilbunds, kan der ikke være megen tvivl om. Det var den 7 år ældre Thomas Nielsen med hans medfødte sans for realiteter og veludviklede taktiske manøvreedygtighed, der havde trukket i trådene. Ham havde det ikke generet på Jensens og egne vegne at underskrive en overenskomst, som han udmærket godt vidste var død og magtesløs, allerede før den overhovedet var kommet på papiret, for han havde sine egne planer og sit eget mål: han ville frem nu på den politiske arena i fuld offentlig aktivitet.

Han havde ved valgene til Rigsrådets Folketing i 1864 forgæves stillet sig i Herning mod gårdejer Peder Nielsen fra Gjellerup og ved valgene til Rigsdagens

⁵ Sørensens „Herning Avis" gik ind allerede i 1882 og havde således intet at gøre med den senere Herning Avis" af 1903, der blev stiftet af indremissionske Venstremænd og senere blev organ for Det konservative Folkeparti.

Folketing i 1866 forsøgt at vinde Kolding-kredsen, hvor mange vælgere sagdes at være højst utilfredse med, at Chresten Berg havde stemt for den reviderede grundlov, men med lige så ringe held; Berg havde alligevel stået sig flot (384 st. mod Th. N.s 144). Nu arbejdedes der imidlertid stærkt for hans kandidatur i Vejlekredsen, som hofjægermester H. R. Carlsen fra „Gl. Køgegård“ (Grundtvigs svoger) havde repræsenteret siden efterårsvalget i 1866. Carlsen selv havde ganske vist til sin efterfølger foreslået og anbefalet historikeren og litteraten C. Rosenberg, kendt som en mand, der nationalt og kristeligt stod det grundtvigske Venstre nær, en glødende frihedsven og dertil skandinavist om en hals; men der næredes dog en stærk mistillid til ham blandt den store vælgerbefolkning i landkredsene, da det her også var kendt, at han var en afgjort modstander af det grundtvigske Venstres samarbejde med de tscherning-bjørnbak-wintherske „Bondevenner“ (af ham betegnet som „en alliance mellem ånd og uånd“). For nu ret at kunne bekæmpe Rosenberg og forfægte sin egen kandidatur måtte Th. N. også have et organ dér på egnen, og så havde han naturligvis påny fået øje på Vejle Amts Folkeblad, der siden han i sin tid forlod det, havde kørt svært på pumperne først under en meget svagelig bogtrykker Klein's lidet aktive ledelse og så under hans enkes fuldstændige given op. Nu havde han jo i A. K. Jensen manden, der både kunne og ville lede bladet ind i det rette spor, ung, flittig og nøjsom, vant til at arbejde under meget små forhold og dertil godt begavet og jævn og ligefrem i optræden.

A. K. Jensen flyttede til Vejle d. 31. marts (1869) og udsendte allerede dagen efter - fra nogle små usle lokaler i en ny ejendom på Kirketorvet - det første nummer af det retablerede Folkeblad, indledt med en læserhenvendelse, der først gjorde rede for de aktuelle omstændigheder:

„Bogtrykker Kleins Enke i Vejle har solgt sit Trykkeri og Vejle Amts Folkeblad til Udgiverne af „Herning Avis“ A. K. Jensen og Lærer Th. Nielsen for 2450 Rdl. Køberne har derefter antaget Typograf C. Rasmussen til Bestyrer af Trykkeriet, og de vil selv overtage Redaktionen. Naturligvis vil Redaktion og Trykning af „Herning Avis“ ligeledes blive forlagt til Vejle. Endvidere er Redaktionen af „Horsens Folkeblad“ overdraget dem indtil videre.“

Og derefter fremlagde „programmet“:

„Bladet skal ikke flyve for højt, ikke stylte sig op i Regioner, hvor det ikke hører hjemme. Det skal altid spørge sig selv, hvad der er Sandhed, og det skal følge sin Overbevisning selv med Fare for at miste en af sine Venner. Kan aldrig glimre ved en Professors Veltalenhed eller en Filosof's Dybsindighed, men blot tale de Smaa's Sag og blive ved at arbejde for, at enhver i Sandhed maa komme til at forstaa, at han har en velsignet Gjerning at gjøre i Samfundet, at han maa fatte, at han ogsaa kan faa en god Fremtid og være med til at frelse det lille Land fra Undergang. Og Bladet maa ikke blive træt af at gjentage, at Kjøbstadmanden og Bonden har det samme Fædreland at forsvare og den samme Frihed at værne.“

Den unge 25-årtige redaktør A. K. Jensen (1870), endnu med umiskendeligt præg af sin jævne landlige oprindelse. „Han ser grangivelig ud som en lille landsbyskrædder“, hed det spottende blandt Vejleborgerne ved hans ankomst til byen.

Blandt de „højtflyvende ideer“, som ikke stod på den politiske dagsorden, ville bladet først og fremmest nævne skandinavismen („De skandinaviske Kjævlerier“); den var aldeles urealistisk, hed det, eftersom Sverrig stod 100 år tilbage for Danmark i politisk udvikling (endnu ikke befriet for adels- og præsteherrredømme), og nordmændene jo flere gange havde vist tydeligt nok, at de ønskede så lidt fællesskab med svenskerne som overhovedet muligt. Disse betragtninger var naturligvis specielt møntet på dr. Rosenberg og dem, der støttede hans folketingskandidatur. Sidstnævnte fik også nogle måneder senere at vide, at denne Rosenberg plejede for megen omgang med „fjender af den almindelige valgret“, og at han ved en grundlovsfest i Birkerød havde „talt således om den ny grundlov, som ingen udpræget venstremænd ville gøre det“. Samtidig blev der slået vældig på tromme for Thomas Nielsen af nogle meget fremtrædende og ansete Jelling-folk, og følgen blev, at Rosenberg trak sig

tilbage. I hans sted samlede så kredsens højremænd sig om en skikkelig husmand, Preben Madsen fra Bredsten, der „aldrig havde været med på frihedens og lighedens område“, og det blev kun en kneben sejr, Th. Nielsen vandt over denne ved valget d. 22. september (846 st. mod P. M.s 813); men ved det omvalg, som af forskellige grunde blev foranstaltet d. 26. januar 1870, blev sejren lidt større (1165 st. mod P. M.s 1017). P. M. fik naturligvis sine allerfleste stemmer i Vejle by, - her fik Th. N. hver gang kun 12 stemmer.

Herefter repræsenterede Th. Nielsen Vejlekredsen i Folketinget indtil 18/2 1887, da han overgik til Landstinget som repræsentant for 11. kreds (Ribe amt og dele af Ringkøbing amt) efter afdøde redaktør C. Bølling, Varde. Vejlebladet støttede ham naturligvis alle dage i tykt og tyndt⁶ og fulgte da også lydigt med ham i

⁶ Selv skrev Th. N. kun i ny og næ nogle „Breve fra Rigsdagen“ under mærket „X“. De læstes altid med en vis opmærksomhed ud over landet, og mange var de Venstre-redaktører, som, når ånden ikke rigtig ville komme over dem selv, tog deres tilflugt til en kommentar af „X“.

hans svingen over i „moderationen“ 1875. Årsagen til hans omslag fra det hidsige fremstød som „hård og bidhvas agitator“ i kampens første år til det rolige, besindige og frugtbare reformarbejde i den sidste snes år af hans politiske virke måtte vel først og fremmest søges i hans natur, hans virkelighedssans og forståelse af, at almuen ikke i længden kunne fødes og næres alene ved store ord, ønsker og krav, men også ind imellem måtte styrkes ved de små opnåelige goder. Bergs golde „visnepolitik“ havde fyldt ham med en lede, som ikke skulle blive mindre af den hadske forfølgelse, der blev ham til del i hele den bergske presse. Men han var vel også i nogen grad påvirket af sine vælgere, hvis store flertal havde reageret mod den berg-hørupske politik („Moderationens Smørhul“ kaldte Berg spottende Vejleegnen). Og hvad A. K. Jensen angår, så havde han jo egentlig aldrig været andet end moderat. Det viste han også ret tydeligt ved i august 1875 at stå som medunderskriver af den meget omstridte takke- og tillidsadresse til Bjørnstjerne Bjørnson, som P. Bojsen i Gedved havde taget initiativet til midt i en tid, hvor den dansk-nationale harme og forbitrelse vældede frem mod den før så forgudede norske digter, der nu ville have danskerne til at række en forsonlig hånd frem mod den stormagt, der for nylig brutalt havde overfaldet og lemlæstet deres fædreland. A. K. Jensen havde også følt smerten, men syntes alligevel, at nationens taknemlighed for Bjørnsons digtning måtte opveje dens forbitrelse over hans sårende udtalelser, der jo var fremsat i den allerbedste mening.

I efteråret 1871 havde A. K. Jensen endelig kunnet tillade sig at holde bryllup med sin hjertenskær, Maren Kirstine fra nabogården „Kjærsig“ derhjemme i Assing sogn.⁷ Det bragte ham op i „den syvende himmel“, hvor han aldrig før havde været. „Vi leve nu saa godt, som aldrig før og vi tror og haaber, at dette skal vedvare“, skrev han (8/11) til sin gode ven Peder Kjær Olesen (hans hustrus morbror) på „Brødregården“ i Bukkjær,⁸ naar I engang besøger os skal I selv se vor Glæde.“ Og særlig glædede han sig ved tanken om den vennekreds, der havde delt festdagen med dem. „Saadanne Venner ere dyrebare, og vi kan ikke nok takke Vorherre fordi han har ladet os to fremmede finde et saadant Vennelag i den korte Tid.“ Den unge kone var også glad, men hun var ikke så

⁷ Maren Kirstine Jensen (1851-1886) var datter af gårdejer Jens Nielsen Kjærsig (1807-1859) og hans 2. hustru Karen Olesdatter (1826-1855). Denne Jens Nielsen, der var søn af sognefoged Niels Kristensen i „Kirkegård“ i Assing (1772-1827) var ejer af gården „Kjærsig“ fra 1837 til 1858, da han afstod den til sin datter af 1. ægteskab Ane Jensen (1838-1924) og hendes mand Jens Jensen fra Gullestrup (1835-1900). Jens Nielsens ældste broder Jens Kristian Nielsen (1804-1900) arvede Kirkegård i 1830 og var sognefoged 1834-1874; denne bestilling gik videre til sønnen Kristian Sandfeld Jensen (død 1916), som havde overtaget fædrenejgården i 1861 (faderen altså aftægtsmand i samfulde 39 år, åndslivlig og krasbørstig til det sidste). En anden broder til Jens Nielsen, Kristian Nielsen, købte i 1841 gården matr. 38 i Kibæk, senere kaldt „Sandfeldsgården“ efter sønnen Kristian Sandfeld Kristensen.

⁸ Peder Kjær Olesen overtog „Brødregården“ i 1862 efter sin moder, der var datter af P. Døvling og enke efter Ole Pedersen Kjær. Hans søster Karen Olesdatter, der i 1850 blev gift med enke manden Jens Nielsen i Kjærsig (se foregående note) fik i sit ægteskab foruden datteren Maren Kirstine (altså A. K. Jensens hustru) sønnen Niels Jensen Kjærsig (1854-1915), som fra 1887 ejede en stor gård i Hvedde og desuden drev studehandel i stor stil; 1923 deltes gården mellem de to tvillingesønner Jens og Niels Kjærsig (f. 1891).

skriftklog og skrivevant som sin beundrede ægteemand - og holdt heller ikke af at demonstrere det for nogen. Med lidt overtalelse fik han hende dog til at prente disse ord nederst på takkebrevet til morbroderen: „Jeg har intet at Melde jer, kun det at jeg nu har det saa Got her i Mit Lille hjem kjærlig Hilsen Eders Maren“ - og det er de eneste, der overhovedet er bevaret fra hendes hånd. Men hun var dygtig i det huslige, næverap og proper indtil det maniske, dertil vennsæl og gæstfri; også lidt forfængelig og pynteglad og ikke ganske fri for „fine fornemmelser“ (lyder overleveringen fra nu længst afdøde slægtninge og venner, som har kendt hende).

Få år efter brylluppet flyttede bladet og trykkeriet ud til lidt større og bedre forhold i en ejendom på hjørnet af Horsensvej og Guldkrog. I forhuset her fik redaktøren sin bolig og desuden et veritabelt „kontor“, som han dog ikke benyttede ret meget, da han næsten altid foretrak at opholde sig i sætteriet omme i sidebygningen og foretage alt sit redaktionelle arbejde dér. Megen ro og fred fandt han just ikke herude, men en redaktørs arbejde var jo heller ikke så forceret og hæsblæsende i de tider.

Telefonen kendtes ikke, og telegrammer indfandt sig kun i ny og næ, når der var sket en eller anden stor verdensbegivenhed. Det lokale stof var overskueligt og forholdsvis nemt at bearbejde (alt, hvad der af bynyt alligevel ville løbe mundtligt fra dør til dør i staden, blev gerne udeladt), og de nyheder fra omverdenen, som skønnedes at have interesse for læserne, hentedes fra andre aviser (i hovedstad og provins), stregedes ind med blåkridd, klippedes ud med den store papirsaks og klistredes sammen i lange baner, som lagdes over til sættekasserne.

I 1874 købte A. K. Jensen Thomas Nielsens part i bladet og var altså fra nu af dets enejer (hvad ingen af Th. N.s biografer nogensinde synes at have fået rigtig fat i). Hans trykkerivirksomhed var da allerede blevet ganske anelig. Han var nu i besiddelse af en hurtigpresse og beskæftigede 4 typografer, som

De» 20-årige nygifte Mare» Kirstine Jensen i Stadsen (1872), med en holdning og en mine, der siger: „Leenge nok har jeg bondepige veeret“ . Det er hende ikke ukeert således stadset ud at promenerere ad byens gader og fornemme de nysgerrige blikke i samtlige gadespejle. Men familien hjemme i Assing sogn synes, at hun er blevet lidt vel „stor på det“.

foruden at trykke Vejle Amts Folkeblad også sørgede for udsendelsen af en lang række „aflæggere“ til andre byer. Af senere selvstændige provinsblade, som fik deres tilblivelse og første udvikling i trykkeriet på Horsensvej i Vejle, kan således nævnes: Fredericia Folketidende, Fyns Tidende, Herning Folkeblad, Horsens Folkeblad, Kolding Folkeblad, Lemvig Folkeblad, Limfjordsposten, Odder Folkeblad, Randers Dagblad og Ribe Folkeblad. Og man kan nok forstå, at Højre-pressen jævnlige harcellerede stærkt over denne „bladindustri“. Det var jo det samme, der stod i dem alle - på nær lidt beskedent lokalstof.

Arbejdsforholdene var små, men idylliske og i enhver henseende humane. Det foreligger der vidnesbyrd nok om. I „Typograftidende“ 1875 fortæller en af typograferne: „Sætterne maa tage deres Kasse med sig hjem, det er behageligt, men det behageligste er dog den Samarbejden, der finder Sted mellem Hr. Jensen og hans Sættere. Jeg kan vidne om, at sætterne ved at vurdere Hr. Jensen som Principal, og at denne også sætter Pris paa sine Sættere, og denne Gjensidighed forekommer her paa en saadan Maade, at jeg tvivler om at finde det samme noget andet Sted.“ Og den samme hengivenhed for A. K. Jensen som arbejdsgiver finder vi i følgende ord skrevet af en anden af typograferne fra dengang: „Jeg erindrer den hjertelige Modtagelse, der blev mig til Del, da jeg den 4. Juli 1869 tiltraadte min Plads ved Vejle Amts Folkeblad, hvor daværende Redaktør og Bogtrykker A. K. Jensen med største Venlighed kom mig i Møde med de Ord: Velkommen skal du være, og føjede til: ja, undskyld, at jeg siger du til dig, men jeg ønsker helst fremtidig at betragte dig mere som en Ven og Medarbejder end som en fremmed lønnet Arbejdskraft. Lønnen var kun lille - 13 Kroner, men jeg var snart klar over, at der ikke kunde gives mere. Men jeg maa indrømme, at Principalen blev sit givne Løfte tro og forhøjede Lønnen, efterhaanden som Forretningen vandt Fremgang. Og det maa siges til vor Principals Ros: han tog selv Del i Arbejdet for bedre Kaar for os.“ Endelig skal anføres, hvad typograf M. Frederiksen (begyndt på Folkebladet 1/10 1878 og endnu 1/10 1940 deltagende i det daglige arbejde her) har haft at fortælle:

„Forholdene var helt igennem patriarkalske, Redaktøren var Dus med sine Typografer og betragtede dem ikke som „Svende“, men som Medarbejdere. Og alle var interesserede i, at alt gik som det skulde, og at Arbejdet blev tilfredsstillende udført trods de helt igennem frie Forhold. Redaktøren blev ikke blot respekteret for sin Dygtighed som saadan, men som Menneske var han i højeste Grad afholdt af os alle og altid parat til at hjælpe, hvor det kunde gøres nødvendigt. Han var ikke blot Redaktøren og Arbejdsgiveren, men tillige Ven og Kammerat med i hvert Fald den faste Del af Personalet.

Det redaktionelle Arbejde optog ikke altid Redaktørens hele Dag, og det kunde hænde, at han om Eftermiddagen maatte træde til og trække Trykmaskinen, hvad dengang maatte ske med Haandkraft. Den Mand udenfor det faste Personale, der ellers havde dette Hverv, var ikke altid lige paalidelig til at møde, da han havde adskillige andre Bestillinger.

Naar Dagens Arbejde var endt, skete det af og til, at Redaktøren begyndte at rydde Formbrædder og lignende til Side, saa der trods den knebne Plads blev en lille „Ring“ paa Gulvet, og saa inviterede han til Brydekamp. En saadan var ham en stor Fornøjelse, og skønt han var en endog ret lille Mand, mindes jeg ikke, at nogen kunde lægge ham i Gulvet.“

Der er ingen tvivl om, at A. K. Jensen kunne være blevet en „bladgrosserer“ af de største, om han blot havde haft den fornødne ærgerrighed og det fornødne forretningstalant, men ingen af delene havde han. Han var for godhjertet og uegennyttig og troede sine medmennesker for godt. Han syntes ikke, han kunne sidde der med hele fortjenesten af de mange aflæggerblade og således tage brødet ud af munden på bogtrykkere i de andre byer. Derfor lod han efterhånden den ene af lægger efter den anden glide sig af hænde - og det endda uden at kræve vederlag af nogen art.

Han var ikke forretningsmand, og han var egentlig heller ikke nogen kampens mand. Det røbede han jo allerede ved sin allerførste begyndelse som bladmand i Herning, og her i Vejle blev det også straks tydeligt, at han ikke kunne klare sig i debatten med sin store modstander, redaktør, kancelliråd Wilhelm Hertz (en brodersøn af digteren Henrik H.) på Højre-bladet „Vejle Amts Avis“. Han kunne ikke rigtig bruge grovfilen; men den kunst forstod derimod Hertz til gavn. Vi behøver blot at tage et enkelt eksempel - et brev af 4. juli 1871 (uden overskrift eller noget),⁹ som afsluttede en længere og komplet ligegyldig avisdebat mellem de to redaktører:

„Ja, sagde jeg det ikke nok, at De ikke kunde læse; atter er mit Brev sjusket indført. Nei, lær først at stave til „Pun/ebolle“, inden De giver Dem af med at omgaaes med Pen og Blæk. At De har fordreiet mit sidste Brev, det berører De ikke; det er ogsaa det Rigtigste; paa den Maade skal en „Diskussion“ jo ogsaa føres. Passiare med Dem om „Generalcorrespondent“ eller Lignende kunde aldrig falde mig ind, det har De ligesaaliden Ide om som om at „samle“ et Blad. Det er forresten mærkeligt nok, at De ikke engang duer til at bruge „Saksen“, da det almindeligt heed sig baade i By og paa Land, da De kom hertil: „han seer grangivelig ud som en lille Landsbyskræder!“ Saa burde De dog, Hr. Jensen, kunne stoppe, klippe og lignende Pilleri.

Nu er vi færdig for den Gang, Hr. „Samler“; blive ved med Dem til Juleaften har jeg, Gudskelov, ikke Tid til. Lad mig nu see, hvor mange Spalter Pjat De kan jaske sammen efter disse Linier.

Aa, vær saa elskværdig ogsaa at indføre Ovenstaaende i Deres „dannede“ Blad,

⁹ Fundet i min afdøde faders gemmer (1942) i en lille kuvert fra o. 1895 med påskrift: Prøver paa en „dannet“ Højremands Brevstil. Det bør forøvrigt i denne forbindelse understreges, at min fader og red. Hertz' søn, bogtrykker Poul Hertz, København, senere hen i livet blev de bedste venner af verden og havde det hjerteligste samarbejde i „Vejlensersamfundet“.

men lad mig (hvis De vil) selv læse Correcturen paa det. - Hertz."

De gode Vejleborgere kunne gennem Hertz' avis let få det indtryk, at A. K. Jensen i bedste fald var et stort fæ. Men for sine ældre brødre derhjemme, gårdejerne Poul Jensen „Østergaard" og Jens Jensen „Sønderkjær" - og for sin familie i det hele taget - var han med sin imponerende (og beundrede!) boglærdom, skrivefærdighed og indsigt i alskens offentlige sager nærmest et orakel, hvis råd og bistand blev søgt ved enhver lejlighed. I januar 1871 gjaldt det således Assing-Felding sogneråds formentlig vilkårlige skatteansættelser:

Kjære Brødre! - Hoslagt følger nu en Klage til Sogneraadet, hvorunder du min Broder Jens skal sætte dit Navn under Datoen. Jeg tænker vel den er tilfredsstillende, ellers maa du med Tirsdagspost melde mig, hvad der skal være anderledes, saa kan jeg endda Fredagen den 27 sende dig en ny; den 30te er det tidsnok at indlevere Klagen til Formanden. Du er uretfærdig beskattet. Hvad Poul angaar, da tror jeg næppe det nytter noget for dig at klage, ialfald kan det ikke hjælpe at forfølge Sagen til Amtet; jeg optegner derfor kun nogle Bemærkninger paa Bagsiden, som du selv kan afskrive og indlevere til Sogneraadet, nærmest at betragte som en Trussel for en anden Gang; thi vel er du sat for højt overfor Jacob Vestergaard. N. P. Pedersen, Kr. Paliesen, Kr. Sandfeld og mulig L. Krog (?), men du ved jo nok, at vi altid er vant til at give rigelig, du siger jo selv, at du har havt et Overskud af 100 rdl sidste Aar, hvilket vel næppe nogen af de andre Mænd i Sognet har undtagen 4 a 5 af de rigeste. Dog er jeg fuldkommen enig med dig om, at den personlige Virksomhed beskattes for meget i Forhold til den uvirksomme. - ¹⁰

Det næsten daglige kævl med Amtsavisen pinte ham mere og mere, som årene gik, og hen imod slutningen af 1870erne syntes det, som om han var ved at køre træt som bladmand. Han følte sig også lidt ude af stand til rigtig at kunne følge trit med Venstrepressens rivende udvikling i disse år. Alt var nu så helt forskelligt fra det småteri, han for blot 10 år siden var startet med. Nu koncentreredes hans interesse mere om det, der egentlig altid havde været hans mål: den praktiske politik. Kort sagt: han ville være rigsdagsmand. Og da Herningkredsens mangeårige repræsentant i Folketinget Peder Nielsen, Gjellerup, i 1878, træt af „provisorie"-spektaklerne, havde erklæret at ville udtræde ved næstkommende valg, syntes der at måtte være en chance her. Ganske vist havde „den lille mand med det store skæg", højskoleforstander Rasmus Nielsen i Hammerum (Thomas Niensens tidligere hjælpelærer i Birk

¹⁰ Uden tvivl er Jens Jensens af broderen A. K. formulerede skatteklage identisk med den „meget velformede skatteklage" af 1871, som omtales i Kjær sig og Sulkjærs bog om Assing Sogn s. 172, og som af sognerådsformanden, den slagfærdige Jørgen Andersen, Drogstrup, blev således besvaret: „Man føler sig langt mere opfordret til kærligen at ønske for dig som en ung Mand, at du maa forstaa bedre at gøre dig fortrolig med Sandhed, hvilken efter vor Mening har maattet vige Pladsen ved dine Bedømmelser af de til Sammenligning fremdragne Mænds Formueomstændigheder. Vil og kan du imidlertid godtgøre os eller andre rette vedkommende dine Ytringer, kan det rigtignok betydelig forandre Sagen."

skole) straks stillet sig som Herningkredsens nye Venstrekandidat; men da han i almindelighed regnedes for at tilhøre den radikale berg-hørupske gruppe, fordi han havde erklæret sig som modstander af det såkaldte „Kleins Mæglingforslag“ af 1877 (et forslag som sigtede mod et frugtbart forlig mellem Højre og Venstre), fik Thomas Nielsen i sin forbitrelse sørget for, at forræderen kom til at stå over for en modkandidat, der klart kunne forfægte „Det moderate Venstre“s standpunkt, og hertil kunne jo vennen A. K. Jensen passende bruges.

Valgdagen 3. januar 1879 blev landet over en glædens dag for Højre, som vandt 11 mandater og nu havde 36, og en sorgens dag for de Moderate, som tabte 14 og nu kun havde 28, medens de Radikale med en mandatgevinst på 3 var kommet op på 33. Det kunne da heller ikke undre nogen, at valget i Herning gik A. K. Jensen imod; han fik „kun“ 497 stemmer mod Rasmus Niensens 695. Men det var tydeligt, at han havde gjort et godt og sympatisk indtryk på valgtribunen, og da alle vidste, at der nok snart skulle blive valg igen, rustede de mange slægtninge og venner, han havde på Herningegnen sig til ny kamp. Det næste valg kom i 1881 og blev af Estrup udskrevet til 27. maj. En meget stærk agitation for A. K. Jensen blev sat i gang. Han burde både af personlige og af saglige grunde foretrækkes for Rasmus Nielsen, hed det. Men dennes venner var også på færde, og på selve valgdagen, hvor 1205 vælgere og en mængde nysgerrige ikke-vælgere var strømmet til Herning, var stemningen så lige for begge kandidater, at det ved kåringen ikke var muligt for valgbestyrelsen at skønne klart, for hvem de fleste hænder var rakt i vejret. Man talte og talte og kom tilsidst til det resultat, at der vistnok var flest for Rasmus Nielsen, og så proklameredes han „valgt ved kåring“. Men det kunne Jensens folk ikke godkende. De forlangte skriftlig afstemning (d. v. s. hver enkelt vælgers direkte navneopråb ført til protokols), men fik derved desværre kun bekræftet Rasmus Niensens knebne sejr, idet der faldt 605 stemmer på denne og 600 på Jensen. Et nyt folketingsvalg blev imidlertid allerede udskrevet til 26. juli samme år. Da skulle hovedslaget stå, og kampen blev hård. Ikke færre end 1800 vælgere mødte denne gang, og spændingen var meget stor i betragtning af de kun 5 stemmers forskel, der sidste gang havde været mellem kandidaterne. Men spændingens udløsning blev den, at Rasmus Nielsen nu havde sejret ganske oplagt med 977 stemmer mod Jensens 816.

Dette nederlag blev en bitter skuffelse for A. K. Jensen. Og et halvt år efter mødte der ham en ny skuffelse, idet han faldt igennem som kandidat ved byrådsvalget i Vejle i januar 1882 - til dels som følge af en uhørt „hetzkampagne“ mod ham i Amtsavisen. Borgerne var her blevet indtrængende advaret mod at give deres stemme til en „demagog“ og „republikaner“, der talte nedsættende om kongehuset og „sikkert helst så Chresten Berg som landets præsident“, en „fanatiker og agitator“, der ikke bestilte andet end „daglig at udså mistillid til alt det bestående“, og som kun ønskede at komme ind i byrådet for at kunne „tilrive sig trykningen af alle sager byen vedrørende“.

I løbet af 1882 modnedes gradvis hos ham - og under kraftig tilskyndelse fra hans hustru, der led endnu mere under forholdene, nok ikke mindst for sine børns skyld¹¹ - beslutningen om at ændre livsstilling. Hen på eftersommeren solgte han bladet og trykkeriet, som siden 1880 havde haft til huse i en trang bagbygning i den centralt beliggende Grønnegade, for 35.000 kr. og sluttede sin lange blad virksomhed med følgende henvendelse til læserne d. 3. oktober:

„Med nærværende Nummer fratræder jeg Ledelsen af Vejle Amts Folkeblad, der nu er overgaaet til Hr. Folketingsmand Th. Nielsen som Udgiver og Hr. Richardt Madsen som ansvarlig Redaktør. I de 13½ Aar, jeg har forestaaet Ledelsen af Bladet, er der foregaaet en rig Udvikling i vort Fædreland, og har det været min Bestræbelse gennem Bladet at delagtiggøre denne Egnns Befolkning i denne Udvikling, for saa vidt dette har kunnet ske i et Dagblad, og at dette i nogen Maade er lykkedes, derom taler Bladets stedse voksende Udbredelse i By og paa Land.“

Amtsavisens afskedsord var disse:

„Jeg har altid - jeg ved ikke hvorfor - følt en levende Interesse for Hr. A. K. Jensen, der nu staar ved Afslutningen af en glimrende og uegennyttig literair Fortid, og tænk, det er en Mand, der, som han selv siger, hverken besidder „Kundskab“ eller „Erfaring“ eller med andre Ord selv bekjender, at han ikke har lært noget. Jeg har hørt, at han vil blive her i Byen og slaa sig lidt paa det Mercantile. Jeg havde ellers ventet at se ham som Rigsdagsmand, men saadant ubetinget Held med det Parlamentariske kan man ikke sige han har haft. Men at han heller ikke kom ind i Byraadet - hvor det smerter mig. Og det uagtet han gjorde sig saadan en overstilt Uleilighed og gav Aristokraten i Skolesagen og holdt med de Lærde. Intet hjalp. Hvor ogsaa Medborgerne kunne være uskjønsomme. Det Stød forvandt jeg ikke i en Hast. I hvert Fald ønsker jeg ham til Lykke med den forandrede Livsstilling, og skulde han engang - det ske sent - ville forlade Byen, saa foreslaar jeg en Afskedsfest for ham i Skyttehuset. Lad dertil Lauget opstille en „Bøste“ af ham i et af Localerne - hvilket Locale - overlader jeg til en Generalforsamling.“

A. K. Jensen blev ganske rigtigt i Vejle. Han var på dette tidspunkt en ganske holden mand, skønt han aldrig havde tragtet efter rigdom. Han var ejer af 40.000 kr., og det var ikke så lidt dengang. Med dem ville han være i stand til at købe hele Bukkjær by, sagde han selv til Niels Larsen på nabogården til

¹¹ I Vejle Amts Avis 22/5 1928 har min fader udtalt til en interviewer: „Tiderne har forandret sig, siden jeg var dreng i Vejle. Det var i provisorieårene, da de politiske bølger gik højt, og jeg var som søn af Folkebladets, venstrebladets redaktør jo nærmest lidt af et udskud. Hele borgerskabet, som betød noget, var konservativt og betragtede en søn af en venstremand nærmest som en lille stakkel, man højst kunne have medlidenhed med.“

A. K. Jensen selv søgte gerne trøsten deri - som han skrev til højskoleforstander Rosendal i Vinding (23/11 1879) - at „det, som man véd er dikteret af personligt had, det sårer ikke, en fjende kan ikke såre som en ven“

„Østergaard“ derhjemme. („Det blev sagt uden vigtighed,“ tilføjede N. L., da han senere refererede dette til sin søn, Lars Krog, „han var den samme jævne og hjælpsomme mand, han altid havde været“). Men - desværre, kan man nok sige - købte han ingen bondegårde. Han tog i stedet den skæbnesvangre beslutning at båndlægge hele kapitalen i en kolonial-, produkt- og tømmerhandel på Nørregade, som en kompagnon, der selv savnede tilstrækkelig kapital, havde lokket ham med på. Nu skulle han, der var ganske ukyndig i handel og dertil enfoldig og naiv i alt, hvad der vedrørte pengesager, til at være købmand. Det tegnede også godt i begyndelsen. Med sin nye og „finere“ titel og beskæftigelse nød han i de nærmest følgende år stigende agtelse og anseelse i byen. Han var medstifter i 1884 af „Vejle Højskolehjem“, blev dets kasserer og sad i forretningsudvalget sammen med boghandler Andreas Dolleris og højskoleforstander Hans Rosendal i Vinding, tog fremragende del i stiftelse og drift af „Arbejderforening“ og Svendeherbergsforening og var tillige medstifter og fremtrædende medlem af valgmenigheden i Balle, plejede livlig omgang med gamle og nye venner som faktor R. C. Rasmussen, typograf M. Frederiksen, latinskolelærer, cand. philol. E. Slomann, boghandlerne Dolleris, Arild Kousgaard og N. B. Kousgaard (især den sidstnævnte og hans hustru Marie stod familien nær, og deres hjem fik den største betydning for husets to drenge) og - holdt huslærer for sine sønner, inden de blev optaget på byens latinsko- le.

Den 38-årige købmand A. K. Jensen (1883) på sit livs højdepunkt, da han var blevet således økonomisk situeret, at han ville have kunnet „købe hele Bukkjeer by“ og så almindeligt velanset, at selv fremtrædende højremænd som apoteker Friis og amtsvejinspeklør Kilde offentligt måtte erkende hans dygtighed og smukke menneskelige egenskaber - under dyb beklagelse af, at en sådan personlighed kunne gå hen og blive venstremænd.

Huslæreren var den unge seminarist L. V. Bendixsen, som i 1882 efter nogle års gerning som friskolelærer i Hornsyld og Vrigsted var blevet ansat som

redaktionssekretær ved Vejle Amts Folkeblad. I 1885 overtog han redaktionen og bestred denne stilling indtil 1889, da han drog til Herning for at begynde sit mangeårige og betydningsfulde virke som redaktør ved Folkebladet dér. At undervisningen af A. K. Jensens drenge var ham en fornøjelse, har vi hans egne ord for,¹² og at han som redaktionssekretær og redaktør boltrede sig med den største veloplagthed og pågaaenhed, derom vidner Folkebladet i disse år spalte op og spalte ned. Han forstod ganske anderledes end A. K. Jensen at dyppe redaktør Hertz i hans eget fedt. Nu var tonen blevet denne: „Napoleon Hertz, denne store, svære Mand, der nok kunde taale at miste 22 Pd. uden at blive en komplet Prins af Arkadien, denne smækfede Herre er med sædvanlig Fejghed krøbet i Skjul“ (14/10 1885), „Napoleon Hertz giver i aftes efter Sædvane Partiet som „dumme Peter“. Dette indskrænkede Menneske kan ikke få i sin lille Kyllingehjerne, at vore Meddelere kan komme med de samme Meddelelser som hans“ (6/10 1886) o. s. v. En sådan „knock-about“ metode var såmænd lige ved at tage pippet fra kancelliråden.

Den forhenværende redaktør Jensen havde dog ikke ganske lagt det politiske på hylden. Han optrådte 25. juni 1884 på valgtribunen som stiller for Th. Nielsen og greb endnu en gang i de strenge, som havde henrevet så mange jævne vælgerforsamlinger før. „Det er 5. gang, at ministeriet kalder vælgerne til valg,“ begyndte han; „de 4 foregående gange har budskabet været ledsaget med bulder, men denne gang lyder blide toner. Man siger om en syg, der ligger på sottesengen, at han dør ikke, så længe han er arrig. Ministeriet har hidtil været arrigt, når det holdt valg; men denne gang er det mildt og venligt. Betyder det, at det føler, at enden nærmer sig? Det er muligt.“ Han fastslog, at Estrups tilhængere var håbløse - „er det ikke et tegn på håbløshed hos partiet, at det i dag er blevet hjemme her? “ Og sluttede: „Lad os ønske, at det må lykkes kongen, når landet har talt, og han ser, at folkets vilje er fast - at finde rådgivere, som vil bringe samarbejde til veje på lovens grund. Det ske (Hurra!).“ Men som bekendt skete der ingen ændringer, trods regeringens store valgnederlag denne gang.

En plads i byrådet havde også endnu sin tillokkelse for ham - større vist endda end nogensinde, fordi han nu tydeligt kunne føle, hvordan sympatien for ham efterhånden var trængt dybere og dybere ind i borgerskabets rækker. Den 6. januar 1885 skulle der være suppleringsvalg for de „almindelige vælgere“ til byrådets såkaldte „større del“ i anledning af medlemmet, købmand N. F. Petersens død, og ved det prøvevalg, som blev afholdt i rådhusalen den 2. januar, viste der sig straks en kraftig stemning for købmand A. K. Jensens kandidatur. Men apothekeren, justitsråd Friis ville dog løfte en advarende finger: Om A. K. Jensen personlig kunne han ikke sige andet end, at han var „en

¹² L. V. Bendixsen skriver i 1914 til min fader i anledning af hans professorudnævnelse: „Du er en af de flinkeste og elskeligste Elever, jeg har haft - blandt Drenge ubetinget Nr. 1. Det er derfor kun gode Minder, jeg har fra den Tid, vi levede sammen i Vejle - navnlig mindes jeg din Videbegærlighed og levende historiske Interesse med Glæde.“

særdeles dygtig og arbejdsom mand, der uden tvivl ville være vel skikket til at beklæde pladsen som medlem af byrådet" ; derfor ville han også meget gerne have stemt på ham - dersom der bare ikke fra Venstres side var begået „den dumhed mellem partiets mange andre“, at det havde udstedt „den parole, at der allevegne skulle trænges ind med mænd af Venstres anskuelser i styrelsen af de fælles anliggender“. Og disse ord havde den stærke virkning på forsamlingen, at der ved den endelige prøveafstemning faldt 71 stemmer på den foreslåede modkandidat, købmand Hermansen og kun 23 på købmand Jensen.

Redaktør Hertz begyndte allerede dagen efter at triumfere. Men det var lidt for tidligt. På selve valgdagen, hvor deltagelsen var overordentlig livlig, sejrede A. K. Jensen alligevel overraskende med 329 stemmer mod Hermansens 301. Nu var det Folkebladets tur til at triumfere:

„Avisen har været utrættelig i at betegne den sejrende Kandidat som et rent Venstreuhyre. Men trods Avisen og Raadhusmødet har Vælgerne dog denne Gang forladt den gamle Sædvane at følge den Parole, som udstedes fra en lille Kreds af Byens ledende Mænd.

Vi finder denne Forandring fra blind Lydighed til selvstændig Optræden saa glædelig, at der er al Anledning til at ønske Byen til Lykke med Valget af A. K. Jensen.“

Det var kommentaren på selve valgdagen d. 6., og da „Avisen“ den samme og følgende dag havde raset afmægtigt, fortsattes der den 8. :

„Det er faldet Hertz for Brystet, at A. K. Jensen er blevet Byraadsmedlem - vel at mærke ved mange Højremaends Bistand, idet mange slet ikke mødte, andre kom, men gik igen, fordi de ikke gad vente o. s. v., og adskillige gik op og stemte - på A. K. Jensen. Selv har Hertz aldrig kunnet faa andet Tillidshverv end - Latrininspektør.“

Men Hertz var alligevel ikke sådan at bide skeer med. Nu var han kommet under vejr med, at der skulle være foregået lovstridige uregelmæssigheder ved dette suppleringsvalg. Man havde af og til lukket en dør mellem rådhusalen, hvor valget foregik, og det mindre lokale, hvor stemmesedlerne modtoges, simpelthen fordi den åbentstående dør gentagne gange i den store trængsel generede vælgernes fri passage til og fra valgbordet. Det var selvfølgelig ikke et videre heldigt arrangement, måtte Folkebladet indrømme, men selve valglokalet havde jo hele tiden været opfyldt af mennesker, så dér havde der været offentlighed nok, og stemmeoptællingen var foregået i påhør af samtlige tilstedeværende. Nogen juridisk fejl var der altså ikke begået, og så skulle der heller ikke være mere at snakke om. Hertz var imidlertid af en ganske anden mening: der havde ikke været fuld offentlighed ved dette valg, og derfor måtte det omstødes. Og så begyndte han at gå rundt i byen og samle underskrifter på

en klageskrivelse.

Den 13. januar var der ordinært byrådsvalg (de højstbeskattedes valg af byrådets „mindre del“), og her generede den famøse dør igen i en sådan grad, at den ikke alene - som ved forrige valg - blev lukket af og til, men simpelthen holdtes lukket under hele valghandlingen. Det valg måtte da så også kasseres, mente Folkebladet. „Vi venter, at Hr. Hertz en af de første Dage møder med en ny Valgklage.“ Den kom selvfølgelig ikke; men den anden, som havde fået 23 underskrifter, indleveredes den 17. januar til byrådet, som straks afviste den som ubegrundet. Valget erklæredes for godkendt, og den 20. indvalgte A. K. Jensen i Skoleudvalget, Fattigudvalget og Bygningskommissionen.

Klagen var imidlertid gået videre til ministeriet, og den 28. februar indløb den alarmerende meddelelse, at ministeriet havde taget klagen til følge og kasseret valget af 6. januar. Der skulle være omvalg. „Denne Kassation,“ erklærede Folkebladet, „er et Slag i Ansigtet paa Valgbestyrelse, Byraad og Vælgere. Og Hr. Hertz med sine 22 Medklagere vil næppe høste gyldne Frugter af denne Udsæd.“ En vældig harme bredte sig ud over byen og egnen. Dér så man det: en Højreredaktør behøvede blot at skrive over til ministeriet om, hvordan han ønskede det og det, så fik han det!

Ved omvalget den 13. april, hvor valgdeltagelsen var på 75 % (noget aldeles uhørt i de tider), fik Hermansen 503 stemmer og A. K. Jensen 500. Hermansens sejr var altså yderst kneben, og den var kun opnået derved, at man ved den endelige optælling havde medtaget 3 foreløbigt kasserede stemmesedler, der imod reglerne var påført 3 kandidatnavne. Rygtet herom bredte sig hurtigt ud på Rådhuset, hvor store menneskemasser var samlet, og da redaktør Hertz ved valgafslutningen kl. 10½ om aftenen trådte ud på trappen, lød mængdens brøl „Ned med ham!“ „Hæld ham ud!“ og kun med en håndværker under den ene arm og en købmand under den anden lykkedes det ham at komme helskindet hjem. Uden for hans vinduer på Kirketorvet var der derefter hyle- og pibekonzert en halv times tid.

Et protestmøde på Højskolehjemmet den 15. april, som havde samlet 500 mennesker, erklærede valget for ugyldigt, og mange fordrede en klage indsendt til ministeriet. A. K. Jensen ville mene, at der kun skulle klages, dersom der kunne samles så meget klagestof, at valgbestyrelsen som retsindige mænd måtte erkende de begåede fejl; og til ministeriet skulle der under ingen omstændigheder klages, for det tog jo bare politisk standpunkt! Man nøjedes så med vedtagelse af en kraftig protestresolution. Ikke desto mindre blev der af en del vælgere sendt en klage til ministeriet, og det gik da akkurat, som A. K. Jensen havde sagt. Ministeriet godkendte valget af 13. april med den begrundelse, at der ikke syntes at kunne herske nogen tvivl om, at de vælgere, som fejlagtigt havde påtegnet deres stemmeseddel med 3 navne, kun havde ment at ville stemme på de ud for 1. og 2. skrevne navne. Og ved en sådan

højst angribelig ministeriel søforklaring udstødtes altså A. K. Jensen af Vejle byråd.

Disse skuffelser og ydmygelser tog stærkt på ham. Men der ventede ham endnu hårdere skæbneslag. Fra nu af begyndte ulykker og sorger at vælte ind over ham i en næsten uafbrudt kæde.

Ved nytårstid 1886 blev det åbenbart, at hans kone, som i længere tid havde klaget over periodiske smerter i underlivet, var angrebet af en eller anden alvorlig sygdom. En rådvild læge havde foreslået forskellige helt virkningsløse medikamenter, men andet og mere blev der så ikke gjort, for ægtefællerne nærrede begge landalmuens gamle indgroede mistro til den akademiske lægestand. I deres barndoms tid havde de kun kendt til „kloge folk“ som Pæ Kråsig i Skarrild, Ane Grunnet i Snejbjerg og Kræ Krænsen i Nr. Vium, der gav nødtørftig hjælp, hvor den behøvedes,¹³ og siden da havde de kureret på sig selv efter bedste skøn.¹⁴ Nu var der en velmenende veninde af Kirstine Jensen, der rådede hende til at gå til en kvaksalverske i Vejle, som engang havde hjulpet hende selv så storartet med noget „djævelskab“ i kroppen. Og rådet blev fulgt - med de skrækkeligste følger. Ved sommerens begyndelse, da smerterne var blevet ulidelige, blev endelig en kyndig læge tilkaldt, som hurtigt stillede diagnosen: stærkt fremskreden og håbløs livmoderkræft. Sygehusbehandling var der ikke tale om; patienten måtte blot gå til sengs og fortrøste sig til morfinsprøjtens periodiske virkninger.

De to drenge blev, da ferien kom, sendt op til den gode og omsorgsfulde moster Ane i „Kjærsig“, og ved sygesengen sad den fortvivlede ægtefælle, tynget og knuget af dobbelte bekymringer. For denne ulykke her var ikke kommet alene. Det gik også rent galt med forretningen. Fast stolende på, at det var ærlige folk, han havde med at gøre, havde han givet sine kunder en alt for udstrakt kredit, og nu havde de næsten allesammen snydt ham, så han havde måttet tære på selve den opsparede kapital. Og hvad der var tilbage af den, havde dernæst hans kompagnon franarret ham ved at lokke ham til snart det ene og snart det andet og tilsidst til nogle større spekulationer, som slog fejl. Den økonomiske ruin hang altså lige over hovedet på ham, medens han sad her ved sin dødsyge hustrus seng. Fremtiden tegnede sig overordentlig mørk og udsigtsløs. Men det skulle de to drenge, som nød ferielivet deroppe i hans kære hjemegn, helst ikke vide for meget om - endnu. Den 2. august skriver han til dem:

¹³ Pæ Kråsig (P. Christensen Krogsig) havde i 1845 hjulpet A. K.s fader, Jens Poulsen i Bukkjær med et sølle knæ, som han længe havde ligget hjælpeløs med, fået en mængde materie ud af det og lovet at komme igen, om det blev nødvendigt, det skulle ingenting koste. Og det var pænt sagt, for de var fattige dengang hos Jens Poulsens, og han plejede ellers at tage 50 øre for en recept. (Meddelt af sønnen Poul Kr. J. til H. P. Hansen, Herning).

¹⁴ I det foran citerede brev til brødrene i januar 1871 skriver A. K. J.: „Hvad mit Helbred angaar, da er det noget bedre, jeg kan jo ikke sige at jeg er syg, det er saadan lidt Ildebefindende engang imellem. Medicin vil jeg ikke bruge, saalænge jeg ikke er rigtig syg, thi jeg har stærk Mistanke til vor Tids Lægekunst, som jeg tror kan fordærve Folk. Jeg har tænkt at købe noget blodrensende The.“

Mine kjære Dreng! - Jeg sidder i Eftermiddag alene ved Moder, der endnu sover efter hendes Morfin fra i Morges, og jeg vil da benytte Stilheden til at skrive lidt til jer. Jeg var i Kolding i gaar. Eders Moder syntes jeg skulde ud, da jeg har gaaet inde hele Somren og hendes Lidelser jo ere ens enten jeg var hos hende eller ej. Jeg rejste Kl. 2 og kom hjem Kl. 11. Det var et stort Møde kan I tro,¹⁵ der var Folk fra alle Jyllands Egne, der var Liv og Røre, Sange og Plakater med Leve Berg, Leve Venstre forhandlede allevegne, ligesaa Medaljer, Roser og Kort til at sætte i Hatten. Fra Vejle var der flere Hundrede og fra Oplandet i Tusindvis af Deltagere. Og saa det mægtige Tog gennem Gaderne, dobbelt saa stort som det I saa i fjor. Iøvrigt kan I læse Folkebladet for i Dag som medfølger.

Eders Moder har det som før. Hun sover efter Morfin den overvejende Del af Tiden. Hun er vaagen et Par Timer om Morgenen, en Timestid om Middagen, et Par Timer om Aftenen og saa af og til om Natten, og naar hun er vaagen har hun jo svære Smerter i Maven, Ryggen og andre Steder; men det gaar jo dog endnu godt, saalænge Morfinen saadan kan berolige hende.

Det glæder os, at I har det godt og befinder jer vel, det vidner jo om, at I opføre Eder ordentlig, for gjorde I ikke det, saa bleve I vel snart kjede af det, for saa ragede I naturligvis uklar med Familjen.

Lev nu vel mine kjære Dreng. Hilsen fra eders stakkels syge Moder. Det er hendes største Sorg at hun maaske skal skilles fra Eder, men saa ville vi holde sammen I kjære, kjære Dreng saa meget inderligere og tænke paa, at hun fra hendes Hjem hos Gudfader kan glæde sig over os hernede i Livets Land! Hils nu Bedstefader, dem alle i Kjærsig, Pouls og Jens Jensens. Eders hengivne Fader A. K. Jensen.

Knap 3 uger efter kom døden og befriede den lidende. Hun blev begravet den 25. august i Balle som en af de allerførste på den nyanlagte kirkegård ved valgmenighedskirken. Tilbage stod så A. K. Jensen med to ukonfirmerede drenge - og ribbet for alt. Den økonomiske fallit var over ham, hjemmet opløst, alt indbo - undtagen det allernødtørftigste - solgt til klaring af de mest påtrængende gældsposter og han selv foreløbig aldeles subsistensløs. Ved Folkebladet i Vejle var der ingen brug for ham; andet kunne vennen L. V. Bendixsen ikke på nærværende tidspunkt meddele ham. Og vennen Thomas Nielsen mærkedes der forunderlig lidt til (han var jo også helt opslugt af sit rigsdagsarbejde og sin realskole i Herning). Det blev den gamle „uven“, redaktør H. Sørensen i Silkeborg, han til sidst måtte gå sin ydmygende tiggergang til - og endelig kunne finde en åben dør hos. Her ved Silkeborg Avis fik han virkelig tilbudt lidt beskæftigelse - for en løn, der naturligvis i den tvangssituation, hvori han befandt sig, blev trykket mest muligt ned.

¹⁵ Folkefesten i anledning af Chresten Bergs løsladelse fra fængslet (af Amtsavisen kaldt „Forbryderfesten i Kolding“). C. B. var som bekendt i januar 1886 blevet idømt 6 måneders fængsel, ansvarliggjort for den berømmelige „Holstebroaffære“ i sommeren 1885.

30. september flyttede så den lille familie til Silkeborg og installerede sig i yderste spartanskhed i et par lejede værelser. Det var en drøj overgang for dem alle 3 og nok ikke mindst for den ældste af drengene, den 13-årige Jens Kristian, der siden april 1883 havde gået i Vejle Latinskole, hvor især rektoren, H. Krarup, og lærere som cand. phil. Slomann og cand. philol. Oppermann gennem deres undervisning havde influeret stærkt på den lille vordende sprogvidenskabsmand, set og forstået de ualmindelige evner og anlæg, der gemte sig i denne mærkelige, stille og noget indesluttede dreng, og tillige rent menneskeligt betydet så overordentlig meget for ham. Nu kom han ind i en almindelig Borgherskole med lærere, som endda næsten alle lå et godt stykke under middelmålet, og som slet ikke formåede at tilfredsstille hans umættelige videbegærlighed, endsige støtte og vejlede ham i hans stærke draging mod en rent videnskabelig arbejdsform. Da han så havde døjet med dem et lille års tid, bad han sin far om lov til at tage privat undervisning i Latin, Græsk og Dansk hos en ældre, lærd mand, der boede i byen som pensionist, og den godhjertede, ludfattige familieforsørger gav straks efter, skønt han måtte punge ud med 1 kr. og 35 øre i timen. Det kunne han dog ikke blive ved med at give ret længe. Men så bad drengen så mindeligt om lov til at komme tilbage til skolen i Vejle. Det skete pr. brev fra feriestedet hos boghandler Kousgaards i Vejle, og svaret kom straks: „Ja, det maa du vel nok, hvis vi kan finde et Sted, hvor du kan bo nogenlunde billig. Jeg vil jo savne dig min kjære Dreng, men saa længe jeg har Marinus og du ikke er længere borte går det vel nok.“

Det lykkedes ved den gamle ven, faktor Rasmussens hjælp at finde et beskedent værelse til passende pris, og uden at kny, uden at komme med et eneste bebrejdende ord gav faderen slip på sin dreng og påførte sig selv alle afsavn for at hjælpe ham frem mod det mål, han higede efter. „Det er nu over et Aar siden vi sænkede Stine i Jordens Skjød,“ skrev han til Rasmussen (21/9 1887); „men Saaret er endnu lige frisk for mig. Mit Liv er stille og trist; men Gudskelov for Drengene, dem lovede jeg hende at passe paa og dem har jeg at leve for.“ Og til drengen ude i det fremmede skrev han (16/10 1887): „Lad mig nu se kjære Kristian, at du vedbliver at være den flinke Dreng som du altid før har været. - Nu er du ude af mit Aasyn og Værge, nu kan jeg kun bede dig saa mindelig om at blive paa den gode Vej. Du maa glæde og fornøje dig med alt godt. Du skal ikke spærre dig inde, blot du skyer det onde og arbejder fremad til at blive en nyttig Borger i dit Fædreland.“

Hvor svært det var for ham at klare alle drengens opholdsudgifter i Vejle, ikke mindst det evige problem med udslidte trøjeærmer, buksebage og støvlesåler, fortæller brev efter brev, men uden beklagelser af nogen art. 2. november sender han de månedlige 25 kr. for kost og logi; men skolepengene kan han ikke sende før d. 15., „Jeg kan ikke sende dem i Dag, da jeg kun fik det halve af min Løn paa Grund af at Sørensen til November havde tømt sin Kasse til Folkelønninger“. Dette gentager sig flere gange, og jævnlig må han bede drengen gå til Arild Kousgaard om et lille øjeblikkeligt lån.

Sin kære gamle far hjemme i „Sønderkjær“ kan han ikke besøge på hans dødsleje, „det er jo saa bekostelig at rejse“; han må vente til begravelsen. „Jeg skrev et Afskedsbrev til ham, som han fik nogle Dage før sin Død,“ fortæller han (2/12 1887), og fortsætter: „Ja lille Kristian du fatter ikke nu mine Følelser for den gamle; men naar du en Gang skal skilles ved mig saa forstaar du det forhaabenlig bedre.“

En enkelt gang undslipper der ham uforvarende et lille undertrykt skrig: „Aa, at du dog skulde ud fra Hjemmet! min kjære Dreng.“ Men straks efter har han følelserne under kontrol igen - for drengens skyld, og fordi han så ofte i ensomme nattetimer, når han med knuget foldede hænder har mumlet sit „hvorfors - hvorfors?“ har fundet en beroligende forvisning om, at Guds tugt altid har en mening. Det betrorer han drengen lidt om på hans 15 års fødselsdag (den første han må fejre uden for hjemmet blandt fremmede) : „Med Guds Hjælp kan det Tryk og den Modgang, du er udsat for, gavne din Udvikling. Stormen tjener Planten til at fæste Rødder dybt i Jorden, og naar Vorherre vil høre min Bøn og ikke lade Stormene skade dig, saa kan de tværtimod blive dig til Gavn for din Livsudvikling.“ Og under den videre skrivning udvikler håbet sig til vished: „Den sande timelige Lykke bestaar i et godt udført Arbejde i den Stilling, vi nu en Gang er i, saa faar jeg ogsaa en Gang en rig og stor Glæde af dig, og du selv høster Lykke og Tilfredshed.“

10 dage senere kommer den glædelige nyhed fra Vejle, at rektor Krarup har skaffet Kristian friplads i skolen. „Vil du hilse Krarup og sige ham saa mange Tak for hans Bud,“ begynder han, og så overvælder glæden ham: „Det er dig min gode Dreng jeg kan takke for denne Indrømmelse. Din Flid og Duelighed er naturligvis Aarsag i Krarups Tilbud. En saadan Søn kan man sagtens anstrenge sig for at holde frem, og jeg vil med Glæde underkaste mig ethvert Savn for at du kan komme fremad.“ Men straks efter følger det første varsel om, at nye ulykker er i færd med at nærme sig: „Jeg har havt Hovedpine i Dag fordi jeg vaagnede i Nat og laa længe vaagen.“ Og hvad det er for sorte bekymringer, der holder ham vågen, kommer forsigtigt frem d. 14. marts: „Du længes vel efter Brev og du har Grund dertil, men jeg har været lidt forknytt i den sidste Tid, saa jeg ikke har kunnet skrive. Jeg skal maaske flytte herfra til Maj, da Sofus ingen Plads kan faa.“ Sofus - det er redaktør Sørensens søn (senere mangeårig redaktør af bladet), som åbenbart forgæves har forsøgt at komme ind ved andre provinsblade og nu altså må anbringes i den stilling, som A. K. Jensen har. Det er en fortvivlet situation, men der er endnu et spinkelt håb, som søger at kæmpe sig frem til noget i retning af en fortrøstning: „Jeg har spekuleret over, hvad jeg saa skal og er kommen til det Resultat, at jeg vil søge gennem Levering af Artikler til Venstrebladene at skabe mig en Levevej, hvilket med Guds Hjælp nok kan gaa, og saa tager jeg vist Ophold i Vejle for at vi kan være sammen.“

Mandag d. 30. april 1888 kom så A. K. Jensen til Vejle med sin yngste søn og

Den 20-årige stud. mag. Kristian Sandfeld Jensen f 1893), der lige har fået sit første videnskabelige arbejde trykt i København og desuden har flere andre under trykning. Denne lovende begyndelse på en videnskabelig karriere skulle hans opofrende fader ikke opleve; han nåede end ikke at se drengen blive student; han vidste til sidst overhovedet ikke af, at han havde nogen børn.

sine små fattige ejendele, og familien samledes i et par usle rum i en lille ejendom i Skovgade ved foden af den daværende „Pilkebakke“. Men det lykkedes ikke for A. K. Jensen at skaffe sig den livsstilling, han havde tænkt sig, og det slog ham fuldstændig ud og formørkede hans sind. Det begyndte med, at den før så åbne og vennesæle mand blev menneskesky og mistroisk, undgik alle og blev tavs og indesluttet, selv overfor sine egne drenge. Og efterhånden kunne det dag for dag ses, hvordan hans sjæl brændte ud, lyset i øjnene sluktes, og ansigtet stivnede livløst, som var det skåret i træ. Og da han så også under „fikse ideer“s herredømme begyndte at blive direkte utilregnelig, forstod alle slægtninge og gamle trofaste venner, at det var uforsvarligt at lade ham blive hos sine drenge længere. Ved forårstid i 1889 hentedes han hjem til sin broder Poul Kristian og hans prægtige hustru Marie (en søster til den særprægede museumsmand J. A. Trøstrup).

Drengene var der gode hænder nok til at tage sig af. Den yngste, Marinus,¹⁶ sørgede Thomas Nielsen for i et og alt, og Kristian¹⁷ fandt endda tvefoldig hjælp og støtte - og meget mere end bare det. Rektor Krarup havde, så snart han hørte om den uhelbredeliges bortfjernelse fra hjemmet,

henvendt sig til højskoleforstander Rosendal, der siden 1886 også havde været lærer ved Latinskolen, med disse ord: „Skulle vi to ikke tage og dele den dreng? De giver ham kost og logi, og jeg giver ham skolegang og bøger.“ Og der blev ikke langt fra ord til handling hos nogen af dem. Hos Rosendal fik han simpelthen et nyt hjem og blev meget snart også svigersøn, og Krarup var enestående rundhåndet med sine pekuniære ydelser.

Om A. K. Jensens sidste år i Bukkjær bad jeg engang hans brodersøn, nu afdøde gårdejer Anders Trøstrup fortælle mig lidt, og hvad han fortalte (9/7 1945), vil jeg helst her anføre med hans egne ord: „Jeg kan huske, at far og mor var

¹⁶ Marinus Jensen (1875-1942) - navneforandring til Sandfeld 1918 - kom i lære på Folkebladets trykkeri i Vejle og ansattes i 1892 som typograf ved Herning Folkeblad. Sit tilhold havde han i Thomas Nielsens hjem indtil dennes død i 1895. Derefter klarede han sig selv. Sit virke ved Herningbladet fortsatte han lige til sin død. Giftede sig sent og forblev barnløs, men var en højt elsket onkel for fire broderbørn.

¹⁷ Kristian Sandfeld Jensen (1873-1942) - navneforandring 1918 - fik en helt anden livsbane: student 1891, cand. mag. 1898, dr. phil. 1900, latinskolelærer i København 1898-1914, docent ved Københavns Universitet 1907, professor 1914 og samme år medlem af Videnskabernes Selskab (se iøvrigt f. eks. Dansk Biografisk Leksikon XX s. 554-57).

misfornøjet med noget i redaktør Bendixsens nekrolog over ham i Herning Folkeblad. Der stod blandt andet: „Vogtende får på heden gik den sindssyge mand, indtil døden kom som en befrielse for ham.“ Han har aldrig vogtet får, og vore får har heller ikke været på heden i den tid jeg kan huske. Jeg var 7 år, da han var her. Jeg har tit været glad ved at tænke på, hvor god min mor var ved din bedstefar, jeg har aldrig hørt hun sagde et bebrejdende ord til ham. I almindelighed var han også god at have med at gøre; men det kunne ske, at han slæbte alt sit tøj ind i stuen, han var bange for, at nogen ville tage det. Det var nok en mindelse fra købmands tiden, hvor han jo blev snydt af sin kompagnon. Jeg havde den bestilling at flytte et par små stude, vi havde, og det ville din bedstefar hjælpe mig med. Kom så lille A. K. sagde han til mig, og så tog han mig ved hånden, han tænkte måske, at jeg var kaldt op efter ham. Han havde det fuldstændig frit og kunne gå og komme som han ville. Jeg vil gerne, I skal vide, at han ikke har været udnyttet som arbejdskraft.“

Rygtet om A. K. Jensens triste skæbne gik om lande, og hvor det traf gamle venner og bekendte, vakte det dyb og ægte medfølelse. „Din Faders sørgelige Sygdom har jeg hørt om,“ skrev skolebestyrer Emil Slomann 30/1 1890 til sin gamle elev, med hvem han, lige siden han i 1885 forlod Vejle, havde stået i smuk og livlig brevveksling. „Det er tungt for ham og tungt for jer; det er den frygteligste Sygdom af alle, den, der gjør dem, vi holder af, til helt andre Mennesker.“

Og meddelelsen om hans stille død d. 6. november 1890, kun 45 år gammel, fyldte alle dem, der havde kendt og holdt af dette engang så levende og inderlig godhjertede menneske, med den dybeste vemod - både ved tanken på ham og ved tanken på de to forældreløse mindreårige, der stod tilbage. Det er atter E. Slomann, der skriver (18/1 1891): „Du skal være vis paa, at jeg har tænkt på dig i denne Tid. Jeg saa i Bladene, da din Far var død, og kunde vel forstaa efter alt, at det maatte siges at være en Lykke for ham. Livet har taget haardt paa ham og har gjort din Barndom streng, min kære Dreng. Men vi kan haabe paa, at der kan være dig forbeholdt megen Lykke for din Fremtid, og i de videnskabelige Interesser, der voxer frem hos dig, ser jeg Udsigten til en god og smuk Arbejdstid for dig. - Dine Forældre var grumme elskværdige mod min Kone og mig den Tid, vi levede i Vejle, og den Slags Ting glemmes ikke. Naar du kommer til Kbhvn., er du i hvert Fald vis paa, at du har en god Ven, som vil se at gøre, hvad han kan for at hjælpe dig. Det er da altid noget.“

Hans jordefærd blev „med manér“. Repræsentanter for Herning Folkeblad, Vejle Amts Folkeblad og Silkeborg Avis bar kisten ud til ligvognen, og et langt vogntog fulgte efter på den lange tur ad landevejen over Sdr. Omme til valgmændskirken i Balle, hvorfra naturligvis selve begravelsen skulle foregå. I kirken, hvor mange „venner og meningsfæller“ fra Vejle og omegn havde sluttet sig til, sagde pastor Vilh. Hansen ham „et smukt og rørt farvel“, og så nedsænkedes han på kirkegården ved siden af hende, der aldrig havde været

ude af hans tanker.

Året efter, d. 8. november 1891 afsløredes på Balle kirkegård en mindesten, rejst ved bidrag fra venner og „demokratiske foreninger“. Pastor Hansen, som ledede højtideligheden udtalte indledningsvis: „Når man rejser et mindesmærke, plejer det at være for store mænd, for digtere, kunstnere osv., der hædres i vide kredse. Mindet her er ikke sat over en stormand, det er nærmest et venneminde, rejst af dem, der har fået A. K. Jensen kær. Han var ingen stormand, kendt ud over landet, men han var en trofast mand, der arbejdede i det stille; han færdedes uden brask og bram. Derfor afholder vi en stille fest, en vennefest.“ Derpå gav han en kort omtale af A. K. Jensens gerning for folkesagen og hans forhold til Balle valgmenighed og sluttede: „Han var en mand uden fordringer, og han vandt derfor påskønnelse og venner her på egnen. Men der indtrådte tunge tider for ham; for menneskelige øjne så det jo ud, som om et tungt slør blev draget for hans sjæl. Hvad han havde været, viste sig dog derved, at hans venner vedblev at holde af ham i de trange dage, og at de bevarer ham i kærligt minde, det vidner denne sten om.“ Og så lod han dækket falde for den smukke tilhugne og slebne sten af bornholmsk granit, hvis inskription var således affattet

A. K. JENSEN

Redaktør

af

Vejle Amts Folkeblad

1869-82

Tak for dit Arbejde i Demokratiets Tjeneste

Rejst af Venner og Meningsfæller

1891

Denne mindesten står endnu idag på Balle kirkegård, men ikke mere dér, hvor den rejstes i 1891. Anders Kristen og Maren Kirstine Jensens gravsted blev sløjftet i efteråret 1958, og meget stærkt medvirkende til efterkommernes endelige beslutning herom var en forbløffende oplysning fra pastor Sven Brandt, den nemlig, at der ifølge den gamle kirkegårdsprotokol i samme grav befandt sig de jordiske rester af to vild fremmede og slægten aldeles uvedkommende ægtefæller, jordfæstet henholdsvis 15/11 1889 og 26/9 1893. Ingen kan sige, hvordan det er gået til. Men man gør sig jo nogle tanker - som man imidlertid ikke bryder sig om at tænke helt ud.

Kildehenvisninger og anmærkninger

- I Utrykte kilder: 1. Kr. Sandfeld's efterladte papirer og breve (forf.s privateje), 2. Hans Rosendals papirer (Rigsarkivet), 3. Hans Rosendals Erindringer, skrevet 1913-20 (familieej), 4. Stamtavler, slægtsoptegninger og -biografier udarbejdet 1938 af undertegnede med bistand af sparekassedirektør Jesper M. Kjærsg, Kibæk (NB. Dette materiale udlånte jeg i 1944 til museumsdirektør H. P. Hansen, Herning, som på grundlag heraf skrev den A. K. Jensen-biografi, der fandt optagelse i Herning Folkeblads jubilæumsnummer 30/6 1944 s. 13-14, og som senere igen dannede grundlag for en (anonym) beretning om A. K. Jensen i H. F.s jubilæumsnummer 28/6 1969 s. 10. Forskellige små fejl og unøjagtigheder i mit manuskript af 1938 går naturligvis igen begge steder).
- II Meddelere (mundtligt og skriftligt): 1. Jesper Kjærsg, Kibæk, 2. Anders Trøstrup, Bukkjær, 3. min mor, Maria Sandfeld, f. Rosendal (hvad gamle fru Marie Kousgaard, boghandler N. B. K.s hustru, fortalte hende, specielt hvad hun fortalte om A.K. Jensens hustru, Maren Kirstine).
- III Trykte kilder: Ringkøbing Amts Folketidende årgang 1867-68, Herning Avis årgang 1868-69. Diverse årgange og enkeltnumre af Vejle Amts Folkeblad 1869-91. L. Bendixsen: nekrolog over A. K. J. i Hernings Folkeblad 7/11 1890. A. Dolleris: mindeord om A. K. J. i Vejle Amts folkeblads jubilæumsnummer 1915 (udat.). Chr. Søndergaard: Landstingsmand Thomas Nielsen, s. st. Marius Sørensen: To gode Jellingmænd, s. st. Om L. V. Bendixsen: Herning Folkeblad 28/6 1969 s. 23-24. J. M. Kjærsg og J. C. Sulkjær: Assing Sogn i Hammerum Herred, Herning 1935 (s. 29, 30-31, 32, 33, 52-53, 74, 179, 196-97, 209-10), „Gamle Minder“, erindringer fra det gamle Herning af herredsfoged Krarup og prokurator Valeur, Herning 1889 (s. 75-78, 142, 143, 86). J. P. Nordengaard: Valgene til Rigsdagen gennem 100 Aar, 1949. Rosenkrantz og Bransager: Den danske Regering og Rigsdag, 1901-03 (s. 333-35, 477, Rasmus Nielsen). Elberling: Rigsdagens Medlemmer gennem 100 Aar, 1949 (I 96-97 Jens Jørg. Kristensen, II 88-89 Peder Nielsen, 91-93 Rasmus Nielsen og Thomas Nielsen).
- Side 7m At A. K. J. skulle have frekventeret Staby Hsk. og virket som hjælpelærer i Assing, var mig aldeles ubekendt, før jeg læste det i Herning Fkbl.s jubilæumsnummer 30/6 1944 s. 3 i en artikel under mærket „E. L.“ Redaktør L. V. Bendixsen, som dog kendte A. K. J. og hans hele levnedsløb særdeles vel, havde ingen af disse træk med i sin store nekrolog af 7 /II 1890. Heller ingen af de gamle slægtinge i Assing, som jeg straks forelagde spørgsmålet, havde nogensinde hørt derom. Og Jens Kjær's „Stabybog“, som kom i 1952, kunne desværre intet opklare. Alle skoleprotokoller fra før 1884 er gået tabt, og blandt de ganske få elever fra de første årtier, som det ad anden vej er lykkedes at spore, er der ingen A. K. Jensen. En minutiøs gennemgang af sogneforstanderskabsprotokollerne for Rind-Heming 1863-67 kunne måske give positive resultater, men en sådan har jeg ikke haft stunder til at foretage. Jeg må altså lade spørgsmålet stå åbent.
- Side 9ø Det vil her måske være på sin plads at rette en fejl, som går igen og igen i al litteratur om Thomas Nielsen: at det var ham, der oprettede Hammerum Højskole og ledede den i de første fire år. Høgsbros Dansk Folketidende meddeler 1/3 1867, at

„højskolen i Gjellerup“ er åbnet d. 12. februar, og at den forestås af seminarist Kr. Jeppesen med Thomas Nielsen og en huslærer seminarist Jonssen (NB. trykfejl for Josefsen) som medhjælpere. Jeppesen (1840-1890), der var dimitteret fra Jelling i 1862, havde været lærer nede i „det slesvigske“, men blev fordrevet af prøjserne i 1864, hvorefter han tog videregående uddannelse på Monrads Kursus i København. Han ledede højskolen til 1871 og var derefter fra 1874 realskolelærer i Næstved. Josefsen, der var bornholmer, var huslærer på gården Ø. Bjødstrup i Hammerum.

Forøvrigt stod Thomas Nielsen meget langt fra det „grundtvigske“. Han var i bund og grund „pietist“ og havde engang været lige på nippet til at blive bortvist fra Jelling Seminarium, fordi han havde været med til at arrangere et møde dér i byen med den i de dage stærkt grasserende lægprædikant M. A. Sommer, en fhv. lærer, der havde forslugt sig på Søren Kierkegaards „Øjeblikke“ og nu tordnede og lynede hæmningsløst landet rundt mod statskirken og dens præster. Og netop da han ved nytår 1866 var vendt tilbage fra Vejle til gerningen i Birk skole, stod han det grundtvigske „lys-syn“ fjernere end nogensinde. 6/1 1866 skriver den grundtvigske fru Mathilde Ravn på Østre Bjødstrup til sin endnu mere grundtvigske svigerinde i Vejle: „Nielsen er ikke den samme, vi er meget bange for, at Pietisterne vil faa ham helt over til dem, de anstrenger dem jo af yderste Evne, og har jo altid anset os som hans Fordærv, og at det var vor Skyld at han gik bort fra dem. Vi havde en alvorlig Samtale med ham, men han stod fast paa, at al Dans og Leg var for Børn og de Unge af det Onde; han kan ikke forsone sig med, at vi kan lade vore Folk danse og selv være med dem til Høstgildet. Vorherre bevare ham og lade ham komme paa ret Kjøel igjen, den prægtige Nielsen.“

(„Jelling Seminarium 1841-1941“, H. Rosendal: Erindringer. Breve til Augusta Rosendal, f. Ravn, privateje)

Side 11-12 H. Sørensens redegørelser: R. A. Flktidn. 22/9, I/O 1868, Hern. Avis 6/4 1869.

Side 12-13 Overenskomsten findes gengivet i faksimile i Silkeborg Avis' 100-års jubilæumsnummer 1957 s. 15.

Side 13n Forsiden af „Vestjylland“s første nummer 2. juli 1869 findes gengivet i faksimile i Hern. Flkbl.s jubilæumsnummer 28/6 1969

Side 16 Th. N. kontra C. Berg: Sophus Høgsbroe's Brevveksling og Dagbøger II s. 39⁴⁰, 42-43. Bjørnson-adressen: Vejle A. Flkbl. 9/8 1875. A. K. J. som underskriver: Bjørnsons Brevveksling med Danske (udg. Fr. Bull m. fl.) II s. 20.

Side 18ø Se f. eks. Hans Jensens Th. Nielsen-biografi i Dansk Biogr. Leksikon XVII s. 88-90. Den rummer i det hele taget flere fejl og unøjagtigheder, end godt er i et opslagsværk af den standard. Jvf. anm. til s. 9.

Side 18n Citaterne fra Typograf tidende er taget efter udklip (delvis udaterede) fundet blandt min fars papirer. M. Frederiksens optegnelser har været offentliggjort i Vejle A. Flkbl.s jubilæumsnr. 17/10 1940 og 16/10 1965.

Side 22-23 Optegnelser af Lars Krog, Kibæk, cit. Hern. Flkbl. 28/6 1969 s. 10. Jvf. L. K.s egen fortælling s. st. side 94 om hans barndomsindtryk af A. K. J.s portræt i kultegning.

Side 27 fodnote 13 H.P. Hansen: Kloge Folk II, 1961, s. 230.

Side 32 Iflg. dødsannoncen (H. Flkbl. 7/11 1890) skulle begravelsen foregå i stilhed på Assing kirkegård; men iflg. begravelsesreferatet (s. st. 15/11 1890) blev denne bestemmelse ændret i allersidste øjeblik, og det skabte så megen forvirring, at kun et mindretal af dem, der havde tænkt sig at følge A. K. J til graven, fik mulighed for at

gøre det. Men der mødte dog ca. 200. Disse enkeltheder er først kommet til min kundskab efter, at ovenstående afhandling var skrevet.

Gunnar Sandfeld
Pens, lektor, født 1908
Hjermvej 39
7600 Struer